БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 293 (10047) | 1962 оной декабриин 14, пятница | Сэн 2 мүнгэн

…Р-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СЕССИ

…КВА, декабриин 12. …). Үдэрэй 4 часта Кремлэй …хэ Ордон соо Союзай … ба Национальность… Соведэй хамтын засе…олобо.

…д **Л. И. Брежневэй, …ороновой, А. П. Кири… Ф. Р. Козловой, А. Н. …най, А. И. Микоянай, …одгорнын, Д. С. Полян… М. А. Сусловай, Н. С. …ой, В. В. Гришинэй, Ефремовэй, К. Т. Мазу… В. П. Мжаванадзын, Рашидовай, Ю. В. Анд… П. Н. Демичевэй, Ильичевой, Б. Н. Поно… В. И. Поляковой, …удаковой, В. Н. Тито… Н. Шелепинэй** орожо …нь, депутадууд болон … нэрьемэ, үни удаан …ашалгаар угтаба.

…ай Соведэй ба Национа…тьнуудай Соведэй хам…аседанида байлсаһан …виин Арадай Федера… Республикын президент, …виин коммунистнуудай … генеральна секретарь **Иосип Броз Титые**, мүн …эй хамта ябалсаһан …гэй Союзна гүйсэдхэхэ түрүүлэгшын орлогшо **…. Ранковичые**, Сербиин … Скупщинын түрүүлэг…эр **Й. Веселиновые**, мүн …виин гүрэнэй бусад …буулагшадые депута…мон айлшад халуунаар …лаа.

Аграрна реформо хэхэ национальна институдай президент, Кубын Республикын революционно нэгэдэмэл организацинуудай Национальна хүтэлбэриин гэшүүн **Карлос Рафаэль Родригес** түрүүтэй Кубын Республикын худалдаа наймаанай правительственна делегаци үни удаан альга ташалгаар угтагдаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Арадай Ажахын Соведэй түрүүлэгшэ депутат **В. Э. Дымшиц** заседани дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. Тиигэһэнэйнь удаа 1963 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай Хуулиие Верховно Совет нэгэн дуугаар баталан абаа.

СССР-эй Финансын министр депутат **В. Ф. Гарбузовай** түгэсхэлэй үгэ хэлэһэнэй һүүлээр сесси СССР-эй 1963 оной гүрэнэй бюджедые батална.

Сесси уласхоорондын мүнөөнэй байдал ба Советскэ Союзай гадаадын политика тухай асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ оробо. Энэ асуудалаар элидхэл хэхыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь депутат **Н. С. Хрущевто** үгэ үгтэбэ. Зал соо нэрьемэ альга ташалга болон нэжэгэнээ.

Нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые депутадууд ехэ анхаралтайгаар шагнаба.

…963 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай

СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ СОЮЗАЙ

ХУУЛИ

…ет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Со…эжэ **тогтообо:**

…Союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд…та СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй бэлдэһэн, 1963 …ССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые Па…дай бюджетнэ комиссинуудай, Национальностьнуудай … экономическа комиссиин оруулһан заһабаринуудтай…йшааха.

…963 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй …шаа Палатануудай бюджетнэ комиссинуудай ба На…ностьнуудай Соведэй экономическа комиссиин һанам…р найруулагдаһан дурадхалнууд ба ажаглалтануу…н СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай заседа…дээрэ депутадуудай оруулһан дурадхалнууд, ажаг…удые хаража үзөөд, зохихо шиидхэбэри гаргахыень …й Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

…ква, Кремль,
… оной декабриин 12.

…й 1961 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоое баталха тушаа

…СС Р-эй Верховно Соведэй

ТОГТООЛ

…ет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Со…кэ **тогтообо:**

…Р-эй 1961 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай …олзынь талаар 78.054.097 мянган түхэриг, гаргашынь …76.309.683 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр, олзонь гар… 1.744.414 мянган түхэригөөр дээшээ болоһоор ба…

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

…ва, Кремль,
… оной декабриин 12.

…-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

…Е. Н. Андреевтэ, полковник П. И. Долговто …э Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо тухай

…щидахи абаралгын шэнэ хэрэгсэлнүүдые туршан …даалгабаринуудые эрхим һайнаар дүүргэһэнэй, тии…элхэг зориг, шэн габьяа болон баатаршалга гаргаһа…лөө Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо:

…ор Евгений Николаевич **Андреевтэ Ленинэй** орден, …**дон»** медаль барюулгатайгаар;

…лковник Петр Иванович **Долговто.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

…ва, Кремль,
…оной декабриин 12.

* * *

…р мүнөө жэлэй ноябр… болоһон юм. Манай …үтээгдэһэн «Волга» …стат урдань үзэгдөө…ртэ —25 километртэ …эн байна. Тэрэнэй …э хоёр парашютист…ад майор Евгений …ч Андреев, полков… Иванович Долгов …аһан байгаа. Авиа…ралгын шэнэ хэрэг… туршан шалгаха …айба.

…трһээ Е. Н. Андреев …үүлэн аэростадһаа …парашюдаа нээнгүй …ын турша соо, ча…ахуу километр түр…зар тээшэ ниидэн

Газарһаа дээшээ 1500 метрэй үлөөд байхада, парашютистын хүлдөө уяһан барограф дохёо тэмдэг үгөө. 20 секундын үнгэрһэнэй удаа Андреев парашюдаа нээжэ, газарта һайнаар буугаа. Энэнь эрэлхэг парашютистын 1.510-дахи һүрэлгэ байба.

П. И. Долгов аэростадһаа гараһан дары парашюдаа нээһэн байна. Теэд энэ герой албанайнгаа уялга дүүргэхэ үедөө гэнтын аюулда орожо, агаарта хосороо.

Эдэ парашютистнүүдэй эрэлхэг зориг, шэн габьяа болон баатаршалгые Советскэ правительство үндэрөөр тэмдэглэбэ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭИ СЕССИ

УЛАСХООРОНДЫН МҮНӨӨНЭЙ БАЙДАЛ БА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГАДААДЫН ПОЛИТИКА

1962 оной декабриин 12-то СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

Нүхэд депутадууд!

СССР-эй Верховно Соведэй урда тээхи сессиһээ хойшо үнгэрһэн долоо һарын турша соо дэлхэй дээрэ имагтал шухала удха шанартай ушарнууд болоһон байна. Тэдэнэй зариманиинь амгалан байдалда ехэ аюултай байгаа. Советскэ правительство уласхоорондын мүнөөнэй байдалые шэнжэлэн харуулха, мүн һүүлэй үедэ гадаадын политикын талаар бэелүүлһэн ябуулгануудаа элирхэйлэн мэдээсэхые өөрынгөө уялгада тоолоно.

Гүрэнэй гадаадын политика, тэрэнэй дипломатическа ажал ябуулга хадаа уласхоорондын асуудалнуудые шэнжэлгэдэ гүн научна ёһоор хандахыень, бодото байдалые хараада абахаар, али али талын хүсэнүүдые бодомжотойгоор сэгнэхээр, мүн социализмын хүсэ улам бэхижүүлхээр, эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудай аша туһада харюусахаар шиидхэбэринүүдые абахын тула шухала политическэ мэргэн шадабаритай байхыень социалис оронуудай хүтэлбэрилхы политическэ партинуудһаа, гүрэнэй ажал ябуулагшадһаа эринэ.

Советскэ правительствамнай амгалан ёһоор зэргэ оршохо политика тухай Ленинэй гол заабаринуудые сэхэ шууд баримталан, амгалан байдал сахилгада шухала бүхы юумэ хэдэг байгаа, хэжэ байна.

Советскэ правительствын, социализмын бусад оронуудай правительствануудай гадаадын политикада хабаатай ажал ябуулгын гол дүн, энэ үе соо эб найрамдалта бүхы хүсэнүүдэй хэһэн тэмсэлэй дүн юу болоноб гэхэдэ, Кубада эсэргүүгээр Америкын Холбоото Штадуудай эзэрхэг түримхэй империалис бүлэгүүдэй бэлдэһэн добтолго болюулагдаа. Карибска далайн оршондохи байдалтай дашарамдан тохёолдожо магад байһан дэлхэйн термоядерна дайнай аюул зайсуулагдаа.

Дэлхэйн зоной һанал бодол, газарай бүмбэрсэгэй нютаг бүхэндэ ажаһуудаг политическэ элдэб янзын үзэл бодолтой хүнүүд үнэн зүб политикын энэ илалтые ехэтэ һайшаана.

Манай арад зон, манай парти эдэ хэсүү үдэрнүүдтэхи өөрынгөө эрид шууд ябуулгын үрэ дүнгөөр омогорхожо шадаха байна. Эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг хүсэнүүд уласхоорондын ямаршье аюултай зүришэлдөөнүүдые зайсуулжа, эзэрхэг түримхэй империалис этэгээдүүдэй амые татажа шадаха гэжэ һая болоһон ушарнууд баталан харуулаа.

Болгариин Коммунис партиин, Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис партиин, Чехословакиин Коммунис партиин съезднүүд һаяхан болоо. Ойрын сагта Германиин Демократическа Республикын коммунистнуудай съезд болохоёо байна. Эдэ съезднүүдэй шиидхэбэринүүд, съездын урда тээхи документнүүд юу харуулнаб гэхэдэ, социалис оронуудай аха дүү партинууд амгалан ёһоной зохёон байгуулхы зорилгонуудта—социализм байгуулжа дүүргэхэ, коммунизмда удаа дараалан орохоор арга боломжо бии болгохо хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулна.

Социализмын оронууд амгалан байдалай, хүнэй зол жаргалай аша туһада, социализм болон коммунизмын илалтын тулада агуу ехэ зохёон байгуулхы ажал эрхилжэ байнхай гэжэ Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай дотоодынь хүгжэлтэ бүхы арадуудта үнэншэмэ тодоор элирхэйлэн харуулна.

Нүхэд депутадууд! Хэдэн дайнай, манай газар дайдын ехэнхи хуби дээгүүр гал дүлэ сасан гараһан дэлхэйн хоёрдохи дайнай хэсүү гасалангые үзэһэн совет зон гүрэнүүдэй хоорондын зэбсэгтэ тэмсэл гээшэ юуб гэжэ һайн мэдэнэ. Термоядерна дайн ямар байхаб гэжэ эдэнэрэй тодоор ойлгохо байһаниинь элитэ.

Дуун соо дуулагдадаг ёһоор, «Ородууд дай хүсэнэ гү» гэжэ совет хүнүүдһээ асуухадань,— дайн манда огто хэрэггүй!—гэжэ эли тодоор харюусадагбди. Бусад социалис оронуудай арадууд мүн иимэл харюу үгэдэг байна. Теэд бидэнэр гансааран лэ дэлхэй дээрэ байдаг бэшэ ха юмбибди, эзэрхэг түримхэй империалис хүсэнүүдэй хүйтэн дай дэмжэдэг байһыень, улам ехээр зэбсэглэжэ байхыень, сэрэгэй баазануудаар Советскэ Союзые хүреэлээд, Советскэ Союзда, социалис оронуудта добтолхо гэһэн сэрэгэй түсэбүүдээ һайрхадаг байһыень харaадаа абангүй байха аргамнай үгы бшуу.

Өөрыгөө хамгаалха эгээн оньһон нарин, эгээн хүсэтэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые—атомна ба водородно бомбонууд, ракетнэ зэбсэг, тэрэ тоодо түбинүүд хоорондын ба глобальна ракетэнүүдые бии болгохын тулада совет хүнүүд ехэ оролдолго хүсэлэлгэ гаргаа. Бидэ тиимэ зэбсэгүүдые бии болгообди, тэдэмнай дэлхэй дээрэ эгээн һайн юм, тэдэмнай дайсадай сохилтодо сахилгаан мэтэ түргэн, асари шанга сохилтоор харюу үгэхэ, манда эсэргүү шэглүүлэгдэһэн баазануудай хаанашье байгаа һаань, мүн эзэрхэг түримхэйнэрэй зэбсэгтэ хүсэ бүтээдэг газарнуудые тооһон тоборог болгоходо яһала хүрэхэ байха.

«Хэн хэнһээ айдаг байхада», «бэе бэедээ адляар харюу үгэхэ хүсэтэй байхада», үнгэрхэдөө «аб адляар хюдалсаха хүсэтэй байхада» дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангагдаха гэжэ НАТО-гай милитаристнууд шашалдаха дуратай юм. Теэд иимэ юумые үндэһэ болгоһон эб найрамдалда найдаха гээшэ хэр зүб бэ?

Хэрбээ һайса бодоод, түһөөлүүлэн зураглажа хэлэбэл, мүнөөнэй дэлхэй термоядерна зэбсэгээр дүүрэн ябталагдалан, минэтэй погреб дээрэ байһан мэтэ болоно.

Мүнөө сагта амгалан ёһоор зэргэ оршолго гү, али һандаралта дайн хоёрой али нэгые хүн түрэлтэн шэлэхэ ёһотой болоод байна. Зүгөөр дайнай аюулта һандарал гэмтэл нэгэшье гүрэнэй арадта хэрэггүй. Шэнэ дайн үүдхэгдээ һаа, национальна хамаадалгаһаань, шадал зөөриһөөнь дулдыдангүй, хэдэ миллион хүнүүдые хюдан хосороохо байха. Тиимэ болохолоороо, амгалан ёһоор зэргэ оршохо нэгэл оно мүр үлэнэ. Энэ ямар ушар удхатайб гэхэдэ, уласхоорондын арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэ арга болгон, гүрэнүүдэй хоорондо дай хэхэ ябадалһаа арсаха, хэлсээ хэһэнэй үндэһөөр тэдэ асуудалнуудые шиидхэхэ шухала болоно.

Советскэ правительство эб найрамдалай политика хэлбэришэгүй бэелүүлэн, зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха, Германитай эбэй договор баталха, тиигэһэнэй үндэһөөр Баруун Берлинэй асуудал шиидхэхэ, дэлхэйн дайн болон һүжэржэ магадгүй сэрэгэй хёморооной гуламтануудые зайсуулха гэжэ социалис оронуудай правительствануудтай хамта оролдоно. Бидэнэр Ази, Африка болон Латиин Америкын бэеэ даанги гүрэнүүдэй бэхижэлгэдэ али болохоор туһалнабди, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе халуунаар, аха дүүгэй ёһоор дэмжэнэбди. Колониальна дарлалтын гутамшаг гуримые үндэһөөрнь үгы хэхын тулада хүсэ шадалаа гамнангүй тэмсэнэбди.

Социализмын оронуудай хамаг хүсэл эрмэлзэл, бидэнэй бүхы ябуулгамнай дэлхэйн дайе зайсуулха, дэлхэй дээрэ амгалан байдал батадхаха хэрэгтэ зорюулагдана.

Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай зүгһөө амгалан ёһоор зэргэ ажаһууха, уласхоорондын асуудалнуудые эбэй гуримаар шиидхэхэ хараа бодол баримталдаг байхадань, харин империализмын эзэрхэг түримхэй бүлэгүүд тад ондоо хараа бодол—«хүйтэн дай» дэмжэн дэбэргэхэ, уласхоорондын түгшүүрилтэй шанга байдал һүжэрөөхэ хараа бодол баримтална. Тэдэнэйл гэмээр уласхоорондын байдалые бэрхэтэй болгоһон, хүн түрэлтэниие дэлхэйн дайнай сээл руу түлхиһэн аюулта хёмороонууд гараа.

Империалис бүлэг этэгээдүүд өөһэдынгөө оронуудай ажалшадай байдалые улам муудхаажа, экономическа хүгжэлтэ багатай гүрэнүүдые бүри ехээр тоножо, бэрхэшээлһээ гараха арга мүр бэдэрнэ. Колонинуудые эзэмдэһэн дэлхэйн империнүүдэй һандаран һалаһанай һүүлээр империалис монополинууд ямар аашa гарганаб гэхэдэ, национальна һаяын гүрэнүүдые богоолшолдог зандаа байха, тэрэнээ бүри шанга болгохо, колониальна богоолшолгодо байһан арадуудые һабар соогоо бажууһаар үлэхэ һэдэлгэ гаргана. Тиимэ болохолоороо, нэгэн талаһаа, бүхы түрүү хүн түрэлтэнэй дэмжэдэг национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй улам ехээр ургажа байһан ушар, нүгөө талаһаа, энэ хүдэлөөе али бүхы аргаар дараха гэдэг империалис гүрэнүүдэй һэдэлгын бүри ехээр гаргагдажа байһан ябадал харагдана.

Империализмын эгээн эзэрхэг түримхэй, хархис харша бүлэгүүд бүри яаралгай түргэнөөр зэбсэглэжэ, социалис оронуудта, Ази, Африка ба Латиин Америкын сүлөөтэ шэнэ гүрэнүүдтэ эсэргүү эзэрхэг түримхэй дайнда бэлдэжэ, бэрхэшээлтэ байдалһаа гараха һанаатай.

Империалистнуудай үүдхэһэн эзэрхэг түримхэй ябуулгын гуламтанууд соо бүхэдэлхэйн ракетно-ядерна дайнай дүлэ аһаажа болохоор ошонуудай ууяжа байһаниинь улам эли болоно.

Империализмын эзэрхэг түримхэй хүсэнүүд уласхоорондын түгшүүрилтэй шанга байдалай зангилаануудые хүрмэн, хүн түрэлтэндэ аюултай хойшолонгуудые тохёолдуулхаар ябуулга хэнэ. Энэ түгшүүрилтэ байдалай эгээн туйлынь Карибска далайн оршондо тохёолдоһон аюулта хёмороон болоно.

I.

Манай уг зорилго—амгалан байдал, зохёон байгуулхы ажал, коммунизм

Советскэ Союзай бэелүүлдэг эб найрамдалта политика хадаа манай бүгэдэ арадай гүрэн түрын социалис удха шэнжэһээ, коммунис общество байгуулха арюун һайхан уг зорилгоһоо эшэ үндэһэтэй юм. Бүхы хүсэл бодолнай зохёон байгуулха, имагтал зохёон байгуулха, коммунизм байгуулха хэрэгтэ зорюулагдана. Манай партиин, манай арадай иимэ үндэр дээдэ зорилготой байһые КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленум үшөө дахин элирхэйлэн харуулаа.

Партиин Центральна Комитедэй Пленум совет обществын хүгжэлтын, партийна ба гүрэнэй байгуулалтын, арадай ажахые партийна талаар хүтэлбэрилгын хэрэг һайжаруулха тон шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ. Энэнэй шиидхэбэринүүд КПСС-эй шэнэ Программаар табигдаһан коммунис байгуулалтын зорилгонуудые хурдан түргэн бэелүүлхэ ябадалда зорюулагдана. Тобшоор хэлэхэ болоо һаа, коммунизм бүри амжалтатайгаар хайшан гээд байгуулхаб, манай арад зондо материальна ба сэдьхэл бодолой бүри ехэ баялиг олгохын тулада экономикоёо хайшан гээд бүри түргэнөөр хүгжөөхэб гэһэн асуудал энэ Пленум зүбшэн хэлсээ.

Пленумэй үедэ хэлэгдэһэн үгэнүүд, тэрэнэй гаргаһан шиидхэбэринүүдһээ харахада, манай парти шэнэ түрүү юумые дэмжэн хүгжөөжэ, али бүхы хуушарһан юумые зайсуулан, Ленин багшын зааһан хараа замаар урагшаа сэхэ шууд, бата найдамтайгаар дабшана. Партиин хараа шугам, тэрэнэй дотоодын ба гадаадын политика, экономико хүтэлбэрилгын хэрэг һайжаруулхын тула һүүлэй жэлнүүдтэ хараалан бэелүүлһэн хэмжээ ябуулганууд гайхамшаг үрэ дүнгүүдые үгэжэ байна.

Советскэ Союзай промышленность хүндэ индустриие булюу ехээр дэбжээхэ ябадал үндэһэ болгон хүгжэжэ, продукци бүтээн гаргалгын талаар долоон жэлэй даабарита дүрбэдэхи жэлэйнь түсэбые 104,5 процент дүүргээ, гэхэтэй хамта, энэ үе соохи тэрэнэй продукциин ниитэ нэмэлтэ түсэбэй ёһоор 39 процент байхаар хараалагдаһан аад, 45 процент болоһон байна. Долоон жэлэй түсэбэй үлэһэн гурбан жэл соо манай промышленность иимээр лэ урагшаа дабшабал (тиихэ байһаниинь дамжаггүй), долоон жэлэй турша соо продукци гаргалгаяа 80 процентээр ехэ болгохын орондо хоёр дахин тухай нэмээхэ байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ парти, правительство болон совет араднай хүдөө ажахыгаа хүгжөөхын тула ехэ хэмжээнүүдые абаа. Хэдэ хэдэн нютагуудта уларилай муу байбашье һаань, ороoһо таряа ургуулан абалга 9 миллиард пүүд хэмжээтэй болоо, гэхэ зуура 1953 ондо 5 миллиард пүүд таряан абтаһан юм. 1953 ондо 1,9 миллиард пүүд байһан аад, энэ жэлдэ 3,5 миллиард шахуу пүүд ороoһо таряан бэлэдхэгдээ. Мал ажалай ашаг шэмэ абалга улам ехэ боложо байнхай.

Парти болон Совет гүрэн арад зонойнгоо байдалые саг үргэлжэ һайжаруулха, арад зоной хэрэглэмжын эд товар бүри түргэнөөр бүтээн гаргадаг болохо, совет хүнүүдэй материальна ба сэдьхэл бодолой эрилтые үшөө һайнаар хангаха гэжэ оролдоно.

Нүхэд депутадууд! Манай парти, правительство агуу ехэ Ленинэй захяа заабаринуудые бэелүүлэн, туйлаһан амжалтануудһаа гадна, дутуу дундануудыешье харадаг, зүбөөр сэгнэдэг. Манай промышленность бүри һайнаар хүдэлжэ шадаха, мүн хүдөө ажахыда үшөө хурдан түргэн хүгжэлтэ туйлагдажа шадагдаха гэжэ һайн ойлгонобди. КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүд, һаяхан Верховно Соведэй баталһан 1963 оной арадай ажахын түсэб ба бюджет долоон жэлэй түсэбэй табадахи жэлдэ шэнэ, бүри ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэ зам нээжэ үгэнэ.

Манай орон экономико ба соёл культураяа хүгжөөн дэбжээхэ замаар бата найдамтай дабшана. Мантай хани барисаагаа, аха дүү ёһоной харилсаагаа һайнаар хүгжөөжэ, бэхижүүлжэ байһан социалис оронуудайшье арадууд энэл замаар бидэнтэй хамта дабшалсана.

II.

Карибска далайн оршондо тохёолдоһон аюулта хёмороое зайсуулһан ябадал—эб найрамдалай политикын ехэ илалта мүн

Нүхэд депутадууд! Карибска далайн оршонһоо абтааша мэдээнүүдые хүн түрэлтэнэй ехэ сошордолтойгоор шагнажа байһан октябриин үдэрнүүдтэхи шанга байдалые бүгэдөөрэн һанана бэзэт. Тэдэ үдэрнүүдтэ дэлхэймнай термоядерна һандарал гэмтэлэй туйлда хүрөөд байгаа.

Энэ хёмороон юун дээрэһээ гарааб? Хайшан гээд һүжэрөөб? Энээнһээ ямар һургаал абаха хэрэгтэйб? Эдэ асуудалнуудые һайтар шэнжэлхэ шухала. Тиигэбэл, тохёолдоһон байдалые һайн мэдэхэ, саашадаа эб найрамдал сахиха ба бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэхи зорилгонуудаа тодорхойлходонь, эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдтэ туһа болохо байха.

Зүгөөр тиимэ шэнжэлэл хэхэһээ түрүүн, Кубын революци хайшан гэжэ хүгжэн мандаһан байгааб гэжэ, Куба Советскэ Союз хоёрой харилсаа холбоон хайшан гэжэ бүриллдэһэн байгааб гэжэ һануулхые хүсэнэб.

Совет орон Куба хоёрой хоорондын хани барисаан эбдэршэгүй

Сүлөөдэ дуратай Кубын арад империализмда эсэргүү арадай революциин тугые мандуулан, өөрынгөө вождь Фидель Кастро болон тэрэнэй хани нүхэдые тойрон жагсаад, 1959 оной үеэр өөрынгөө газар дайдые Хойто Америкын дээрмэшэдһээ, тэдэнэй туһамаршадһаа сэбэрлэн сүлөөлһэн юм. Энэнь баяр гайхал түрүүлмэ үнэхөөрөө баатар габьяата тэмсэл байһан. Кубадахи революци ажалшадай, ажалшадта зорюулагдаһан революци байгаа. Богонихон болзор соо аграрна ехэ реформо хэгдэһэн, промышленна предприятинууд, фирмэнүүд ба банкнууд национальна мэдэлэй болгогдоһон, соёлой хубисхал бэелүүлэгдэһэн байна. Кубын Республика социализмын үндэһэ һуури табижа байһан демократическа гүрэн болоо.

Кубадахи революциин илалтые кубынхид өөһэдөө, кубын арад өөһэдөө туйлаа. «Революци ондоо тээгүүр тараагша» гэжэ манай дайсадай харуулхые һэдэдэг Советскэ Арми «галта арал» гэжэ нэрлэгдэдэг Кубаһаа олон мянган километрэй зайда байгаа.

Кубын энэ гайхамшаг илалта эрхэ сүлөөгэй, социализмын хэрэгые тон ехэдэ бододог бүхы хүнүүдые баярлуулаа. Бэеэ даанхай байдалтай болоһон Кубын арадай империалис хүршынгөө зүгһөө түрүүшээр экономическа, удаа тээнь сэрэгэй хашалтада ороходонь, социалис оронуудай, түбхын түрүүндэ Советскэ Союзай Кубада туһалһаниинь мэдээтэй.

Кубада шэнэ байдалай ман-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэлэй үргэлжэлэл

дажа эхилһэн түрүүшын үдэрһөө хойшо Советскэ Союз Куба хоёрой хоорондо тэгшэ эрхэ, сүлөөтэ байдал хүндэлхэ, экономическа харилсаа холбоо байгуулха ябадалые үндэһэ болгоһон үнэн сэдьхэлэй хани барисаан тогтоогдоо. Ажалай, ангиин талаар аха дүүнэр болохо кубын арадта туһа хүргэхын тула гараа һарбайнгүй һууха аргамнайгүй байгаа. Совет орон Куба хоёрой хоорондын хани барисаата харилсаан Кубадахи социалис ёһоной түйлалтануудые бэхижүүлгэдэ шухала гэжэ Кубын революциин хүтэлбэрилэгшэд нэгэнтэ бэшэ хэлэһэн байха. «Советскэ Союзгүйгөөр, социалис лагерьгүйгөөр, эдэнэй үзүүлдэг туһаламжагүйгөөр, Куба шэнги нимэ багахан орон дотор, империалис түримхэй добтолгын хэгдэхэ байһые хараада абабал, революциин илалта түйлажа шадагдахагүй байһысень мэдэнэбди» гэжэ нүхэр Фидель Кастро хэлээ һэн.

Совет арад баатар габьяата Кубын аха дүү арадта үнэн зүрхэнһөө туһална.

Кубадахи революциин илалта, шэнэ байдал байгуулгын талаар түйлажа байгаа амжалтануудынь Америкын Холбоото Штадуудай империалис бүлэгүүдэй хоро шарые бусалгаа. Кубын үзэл суртал империалистнуудта аймшагтай байна. Американска монополинуудай һанаашаар бэшэ, харин өөрынгөө арадай хүсэлэн ёһоор, бэеэ даагаад ажаһууха, хүгжэхэ гэжэ багахан Кубын зүрхэлһэндэ империалистнууд тон дурагүй. Тэд хүнүүдэй ямараар ажаһууха, ямар замаар ябаха асуудал—арад бүхэнэй өөһэдынь шиидхэхэ дотоодын хэрэг болоно бшуу.

Уласхоорондын харилсаанай бүгэдэндэ мэдэрэгдэһэн ёһо гуримуудые дабан, Холбоото Штадуудай хархис хүсэнүүд Кубада революциин илаһан түрүүшын үдэрһөө хойшо Кубын революционно правительствые унагаахын, тэндэ өөрынгөө зонхилолго һэргээн тэхэрюулхын тулада хамаг юумэ хэһэн байна. Тэдэнэр Кубатай дипломатическа харилсаагаа таһалаад, һүйдхэлэй ябуулга хэдэг болоһон байгаа, хэжэ байна, Кубада эсэргүү экономическа блокада тогтоогоо. Холбоото Штадууд хэһээлгын хэмжээ абахабди гэжэ заналаад, Кубатай худалдаа наймаа хэхыень союзнигуудаа хорихоһоо гадна, мүн өөһэдынгөө аха дүүнэртэ туһалха, эдеэ хоолой зүйлнүүдые социалис оронуудһаа Куба тээшэ зөөхэ суднануудые үгүүлхэгүй гэжэ оролдодог болоһон байна. Хүн зондо харша энэ политикань бүхэли арадые үлэдхөөхэ гэһэн хүсэлэн болоно.

Энэньшье тэдээндэ багадаад, жандармын үүргэ дааха, Кубын революцые сэрэгэй хүсөөр дараха замда орохо гэжэ шиидэһэн байгаа. Ондоогоор хэлэбэл, контрреволюци газаа тээшэнь абаашаха эрхэ өөртөө олгохые хүсэһэн байнад.

Куба тушаа США-гай баримталдаг политика—убай һэнгэргүй, хархис муухай политика гээшэ. Америкэдэ гү, али ондоо ямар нэгэн орондо Куба аюул тохёолдуулна гэжэ соносхоод, тэрээнэй үндэһөөр Кубада добтолхо онсо эрхэ өөртөө олгохо гээшэ хэтэрхэй муухай ааша болоно.

Америкын хархисууд эзэрхэг түримхэй ябуулгаяа зүбтүүлхэ һэдэлгэ гарган, Карибска далайн оршондохи хёмороон Кубын зүгһөө үүсхэгдэһэн шэнгеэр баталан хэлэхэ зуураа, ракетэнүүд ба «ИЛ-28» бомбардировщигуудые асарһан Советскэ Союзшье зэмэтэй гэжэ нэмээнэ.

Теэд тиимэ гээшэ гү? Кубын правительствын гүйлтаар тиишэ буу зэбсэг абаашаһамнай үнэн. Иимэ юумэ хэхэдээ, ямар ушарнуудые хүтэлбэри болгообибди? Добтолго хэхэ бэшэ, харин эзэрхэг түримхэйшүүлэй аашые зогсоохо зэбсэгэй Кубада хэрэгтэй байһые хараада абажа, имагтал лайн сэдьхэлһээ тиимэ юумэн хэгдээ. Добтолгодохо бодото аюул Кубада тохёолдоод байгаа бшуу. Тэрэнэй эрьеэр тонуулта добтолгонууд ходо хэгдэдэг, Гавана артиллереэр буудагдадаг, һүйдхэлгэ хэхын тулада агаарай десантнууд самолёдоор буулгагдадаг байгаа.

Үнгэрэгшэ жэлэй апрель һара соо контрреволюционно хүлһэншэд Кубада эсэргүү сэрэгэй ехэ добтолго хээ һэн.

Энэ добтолгонь Америкын Холбоото Штадуудай зүгһөө бүрин дэмжэгдэжэ бэлдэгдэһэн, бэелүүлэгдэһэн байгаа.

Добтолгын таһалдаһан ябадалшье Кубые хосороохо гэһэн США-гай империалистнуудай обые даraагүй гэжэ саашанхи ябуулганууд харуулаа. Тэдэ империалистнууд шэнэ добтолго хэхээр бэлдэжэ эхилһэн байгаа. Энэ жэлэй намар тон соншордолтой байдал тохёолдоо һэн: өөрынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые хэрэглэн, Кубын Республикада Америкын Холбоото Штадуудай добтолхоор бэлдэжэ байһаниинь эли болоо бэлэй.

Революционно Куба өөрыгөө хамгаалха хэрэг бэхижүүлхын тула шухала хэмжээнүүдые абаха баатай болоо. Кубын арадай түйлалтануудые сахин хамгаалхаар шанга армитай болголгодонь Советскэ Союз туһалаа. США-гай зүгһөө улам ехэ аюулай тохёолдуулагдажа байһантай дашарамдуулан, нэмэлтэ туһаламжа үгыт гэжэ Советскэ правительствада Кубын правительство энэ зун хандаһан юм. Хэдэ хэдэн шэнэ хэмжээ ябуулганууд тухай, тэрэ тоодо түбинүүд хоорондо ниидэхэ дундуур хүсэтэй хэдэн арбаад совет ракетэнүүдые, Кубада абаашажа тодхохо тухай хэлсээн баталагдаһан юм. Тэдэ ракетэнүүд совет сэрэгэйхидэй мэдэлдэ байха ёһотой байгаа.

Иимэ шиидхэбэри гаргахадаа, ямар зорилго табигдаһан байгааб? Бидэнэршье, мүн манай Кубын ханинаршье Кубада эльгээгдэһэн дундуур хүсэтэй тэдэ хэдэхэн ракетэнүүдые Холбоото Штадуудта гү, али ондоо ямар нэгэн орондо добтолхын тула хэрэглэхэ гээгүй байһамнай элитэ.

Кубые хамгаалха гэһэн лэ зорилготой байгаабди. Американска империалистнуудай хутагаяа хурсадажа, Кубада һүрэг олоороо добтолхо аюул тохёолдуулжа байхыень булта хаража байгаабди. Гүрэнүүдэй хоорондын хани харилсаанай бүхы ёһо гуримда, ООН-ой Уставта таарахагүй иимэ дээрмэшэ политикын ябуулагдажа байхадань, хамаагүйгөөр хараад байха аргамнайгүй байгаа. Кубада туһалхын тула гараа һарбайха гэжэ шиидээ һэмди. Тэндэ ракетэнүүдые тодхоходоо, Кубын сүлөөтэ арадые хамгаалха арга бии гэжэ мэдээ һэмди, добтолон орохо гэжэ үнэхөөрөө шиидээ һаа, хэхэеэ һанаһан даймнай өөһэдымнай хилэ дээрэ болохо гэжэ американска империалистнуудай мэдэрхынь тулада, термоядерна дайнай аюулые бүри тодоор ойлгохынь тулада тиимэ юумэ хэгдэһэн байгаа.

Оршон байдалай ехээр хурсадаһан дээрэһээ уламжалан, манай зүгһөө иимэ алхам хэгдэһэн байна. Энэ алхам эзэрхэг түримхэйшүүлдэ һэгээ оруулха, Кубые хамгаалха нүхэд бии, харин американска империализм хамагһаа хүсэтэй бэшэ гэжэ ойлгуулха, түсэбүүдээ хубилгаха баатай болгохо гэжэ бидэ этигэнхэй байгаабди. Тиигэжэ ойлгоод байгаа һаань, Кубада ракетэнүүдые барилһанай хэрэггүй болохо байһаниинь элитэ.

Кубада добтолхо аюулай үгы байгаа һаань, өөһэдынгөө союзнигуудыешье иимэ ябадалһаа арсуулха гэһэн США-гай найдуулгын эртүүр манда үгтэһэн байгаа һаань, хэрбээ энээниие Холбоото Штадуудай политикада хүтэлбэри болгоо һаань, манай ракетэнүүдые Кубада абаашажа тодхоһоной хэрэггүй байгаа бшуу.

Холбоото Штадуудта добтолхын тула манай ракетэнүүд тодхогдоһон хэбэртэйгээр зарим хүнүүд харуулхые һэдэдэг байна. Энээнэй ухаагүй шашалга байһаниинь элитэ. Добтолхо гээ һаа, түбинүүд хоорондо ниидэхэ түгэс хүсэтэй, хаанашье хүрэхэ, хэдышье ракетэнүүдтэй, өөрынгөө газар дээрэһээ сохилто хэхэ аргатай байгаад, ракетэнүүдые абаашажа Кубада юундэ тодхохо һэнбибди.

Бусадай газар дээрэ сэрэгэй баазануудые бариһанай хэрэг манда үгы. Хилын саана байһан бүхы баазануудаа болюулһамнай мэдээжэ. Түбинүүд хоорондын ба глобальна ракетэнүүдэй бии болоһон мүнөө сагта, Куба мэтын, зарим газараараа оройдоо 50 километр үргэнтэй, иимэ холын багахан арал Советскэ Союзай өөрыгөө хамгаалгын хэрэгтэ стратегиин талаар ехэ туһа нэмэригүй гэжэ сэрэгэй хэрэг бага сага мэдэхэ хүнүүд ойлгохо байха. США-да добтолхын тулада бэшэ, харин Кубын Республикые хамгаалхын тула Кубада абаашажа ракетэнүүдээ тодхоһон байгаабди. Куба мэтын иимэ багахан орон США мэтын иимэ ехэ орондо эсэргүү добтолго хэхээр хүсэ бии болгожо шадахагүй байһаниинь элитэ.

Америкын түбидэ—США-да гү, али Латиин Америкын оронуудта добтолхо плацдарм байһан туладань, Кубада Советскэ Союз дурлаа гэжэ «алга маахам» хүн лэ баталан хэлэжэ болохо гээшэ. Хэрбээ США-да эсэргүү дай эхилхые хүсөө гээшэгшэ һаа, Кубада тодхогдоод, дэгдээгдэхээр, дайлалдахаар бэлэн болгогдоһон ракетэнүүдээ задалхые зүбшөөрхэгүй, харин тэдэнээ табижа мэдэхэ байгаабди. Бидэ тиигээгүйбди. Юундэб гэхэдэ, тиимэ зорилго габяагүй байгаабди.

Тиимэ болохолоороо, Куба Америкын Холбоото Штадуудта эсэргүү добтолхо газар болоо гэһэн бүхы бодомжонууд хорото зорилгоор һанаанһаа абаһан зүйл мүн болоно. Иигэжэ һанаанһаа абаһан зүйлнүүдэй зорилго хадаа, Кубада эсэргүү эзэрхэг түримхэй түсэбүүдые далдалха гэһэн ябадал байгаа. Бидэнэр амгалан зэргэ ажаһууха гэһэн ленинскэ гол ёһодо үнэн сэхэ байдагбди, гүрэнүүд хоорондын арсалдаата асуудалнуудые эбэй ёһоор, хэлсээ хэхэ аргаар шиидхэхэ хэрэгтэй гэжэ тоолоһобди.

Куба тушаа аюулта хёмороон ямараар хүгжэһэн байгааб

Энэ эзэрхэг түримхэй добтолгын аюулай бодото дээрээ бии байһаниие Карибска далайн оршондохи үйлэ хэрэгэй хүгжэлтэ баталан харуулаа. Октябриин хорёодоор Кубада орохо замууд дээрэ, США-гай урда зүгтэ далайн сэрэгэй флодой, ВВС-эй, парашютна частьнуудай, далайн ябаган сэрэгэй томо соединенинүүд яаралтайгаар суглуулагдажа эхилээ. Кубын газар дээрэ байдаг Гуантанамодахи сэрэгэйнгээ бааза дээрэ США-гай правительство нэмэлтэ хүсэнүүдые эльгээһэн байна. Карибска далай дээрэ сэрэгэй томо бэлэдхэл болоһон тухай соносхогдоо юм. Тэдэ «бэлэдхэлнүүдэй» боложо байха үедэ Вьекос арал дээрэ десант буулгагдаха гэжэ түсэблэгдэһэн байгаа. Октябриин 22-то Кеннедиин правительство Кубые тойроод хаалта байгуулха тухай соносхоо. Энэ ушарта «хаалта» гэһэн үгэ хадаа миин худал хуурмаг зүйл болоно. Бодото байдал дээрээ бүһэлхэ тухай, далай дээрэ добтолго хэхэ тухай хэлэгдэһэн байха юм.

Үйлэ хэрэг хурдан түргөөр хүгжэжэ байба. Америкын командовани өөһэдынгөө бүхы зэбсэгтэ хүсэнүүдые, Европодо байһан сэрэгүүдээ, мүн тэрэшэлэн Дундада далай дээрэ байһан зургаадахи флодоо, Тайваниин оршондо байһан долоодохи флодөө оруулалсан, дайшалхы хүсэд бэлэн болгоо. Гансал Кубада добтолхын тулада зуу мянга шахуу сэрэгэй алба хаагшадтай парашютно-десантна, ябаган сэрэгэй, хуягта танкнуудай хэдэн дивизинүүд бэлдэгдэһэн байба. Тэрээнһээ гадна, 183 корабль Кубын эрье шадарта асарагдаа. Эдэ корабльнууд дээрэ 85 мянган морягууд бии байба. Кубада сэрэгүүдые буулгахадань, хэдэ мянган дайшалхы самолёдууд халхалха ёһотой байгаа. Атомна болон водородно бомбонуудые ашаһан США-гай стратегическэ авиациин бүхы самолёдуудай 20 шахуу процентнь бүхэли сүүдхээрээ агаарта ябажа байба. Резервистнүүд албанда татагдаа.

Европодо НАТО-гай талаар США-гай союзнигуудай сэрэгүүдшье дайшалхы хүсэд бэлэн болгогдоһон байгаа. США-гай болон латино-американска оронуудай нэгэдэмэл командовани байгуулагдаа. Тиихэдэ тэдэ оронуудай зариманиинь Кубые бүһэлэлгэдэ хабаадуулхын тулада өөһэдынгөө сэрэгэй корабльнуудые эльгээгээ юм. США-гай правительствын эзэрхэг түримхэй эдэ алхамуудай эсэстэ термоядерна дайнай аюул дэлхэйдэ тохёолдоод байба.

Сэрэгэй иимэ шанга бэлэдхэлэй болоод байхадань, бидэнэр өөрынгөө зүгһөө зохихо хэмжээ абаха баатай болоо бэлэйбди. Советскэ Союзай бүхы армиие, нэн түрүүндэ түбинүүд хоорондын, стратегическэ зорюулгатай совет ракетнэ сэрэгүүдые, ороной зенитно-ракетнэ хамгаалгые, ПВО-гой истребительнэ авиациие, стратегическэ авиациие, далайн сэрэгэй хүсэнүүдые дайшалхы хүсэд бэлэн болгохо гэһэн даалгабари СССР-эй Оборонын министртэ Советскэ правительство үгэһэн байна. Манай уһан доогуур ябадаг флот, тэрэ тоодо атомна флот, заагдаһан һууринуудаа эзэлээд, газар дээрэхи сэрэгүүд дайшалхы шанга бэлэн байха гэжэ соносхогдоһон, стратегическэ зорюулгатай ракетнэ сэрэгүүд доторхи, агаарһаа добтолгоһоо хамгаалгын сэрэгүүд доторхи, уһан доогуур ябадаг флодтохи аха наһанай хүнүүдые Советскэ Армиһаа гэртэнь табиха хэрэг хойшолуулагдаһан байгаа. Варшавска хэлсээнэй оронуудай зэбсэгтэ хүсэнүүд тэрэшэлэн дайшалхы хүсэд бэлэн болгогдоһон байгаа.

Иимэ эрхэ байдалда хэрбээ али нэгэн тала бэеэ барягүй һаа, дайн сэрэгэй хүгжэлтые зайсуулхын тулада хэрэгтэй бүхы юумые хэжэ шадахагүй байгаа, заһаруулшагүй хойшолонгуудтай тэнэрэлгэ болохо байгаа бшуу.

Карибска далайн оршондохи үйлэ хэрэгһээ болоһон түгшүүрилэй болюулагдаад, арсалдаа болюулха һүүлшын үедэ ороод байһан мүнөө үедэ, дайн сэрэгэй болохоёо байһан дүлэ унтаргаахын тула Советскэ правительствын юу хэһэниие Верховно Соведэй депутадуудта хэлэжэ үгэхэ хүсэлтэйб.

Октябриин 23-да, Кубые Холбоото Штадуудай бүһэлжэ эхилэмсээр, Советскэ правительство хамгаалгын удхатай хэмжээнүүдые абахатайгаа хамта, мэдүүлгэ хэһэн байгаа. США-гай правительство эб найрамдалай хуби заяанай түлөө тон хүндэ харюусалга бэедээ даажа абана, болологүйгөөр галаар наадана гэжэ түс мэдүүлгэ соогоо эрид шууд уридшалан һануулһан байгаа. Далай дээрэ Америкын корабльнуудай хэһэн дээрмэдэлгэтэ ябуулгые зүбшөөхэгүйбди, иимэ зорилгоор зохихо хэмжээнүүдые абахабди гэжэ бидэнэр США-гай президентдэ сэхэ мэдүүлээ һэмди.

Тиихэтэй нэгэн хамта, Советскэ правительство эзэрхэг түримхэйшүүлэй замые хааха гэжэ бүхы арадуудые уряалаа юм. Тиихэ үедөө Советскэ правительство Нэгэдэмэл Нацинуудай Организаци дотор мэдээжэ юумэ хэһэн байгаа. Кубын түгшүүрилые болюулха тушаа Советскэ правительствын эбэй ёһоной үүсхэл социалис оронуудай болон ООН-ой гэшүүд мүн болохо бусад оронуудай олонхиин арадуудай зүгһөө хүсэд дэмжэгдэһэн юм. Арсалдаа болюулхын тулада ООН-ой генеральна секретарь У Тан ехэ хүсэл оролдолго гаргаа.

Зүгөөр Америкын Холбоото Штадуудай правительство оршон байдалые шахардуу шанга болгохо ябадалаа үргэлжэлүүлжэ байба. США-гай дайн сэрэг жүрөөдэдэг хүсэнүүд Кубада добтолгые бэелүүлхэ тээшэнь үйлэ хэрэгые ябуулжа байба. Октябриин 27-ной үглөөгүүр бидэнэр Кубадахи өөһэдыпгөө нүхэдһөө, мүн бусад газарнуудһаа мэдээсэл абаабди. Энэ добтолго ойрын хоёр-гурбан үдэрэй турша соо бэелүүлэгдэхэ байха гэжэ түс мэдээсэл соо сэхэ хэлэгдэһэн юм. Бидэнэр абтаһан телеграммануудые хизааргүй ехээр һанаагаа зоболгын дохёо гэжэ тоолоо һэмди. Тиин энэнь яһалашье үндэһэтэй һанаагаа зоболго байгаа.

Кубада добтолгые зайсуулхын, эб найрамдал хамгаалхын тулада саг дары ябуулга хэхэ гэһэн эрилтэ табигдаба. США-гай президентдэ бэшэг эльгээгдэжэ, бэе бэедээ таарамжатай шиидхэбэри тухай хэлэгдээ һэн. Энэ үедэ дайнай үүжа эхилһэн галые унтараа саг үшөө үнгэрөөдүй байба. Президентын өөрынь эльгээһэн бэшэгүүд соо һанаа зоболго харуулагдаһыень, тохёолдоод байһан ушар байдалһаа гараха арга бэдэрхэ гэжэ эрмэлзэһыень бидэнэр бэшэг эльгээхэ зуураа, хараада абаа бэлэйбди. Хэрбээ Кубада США-гай добтолхогүйбди гэжэ, мүн тэрэшэлэн Кубада эсэргүү добтолго хэхэгүй гэжэ союзна бусад гүрэнүүдээ хорихо гэжэ США-гай уялга абаа һаань, Советскэ Союз «добтолгын» гэжэ США-гай нэрлэһэн буу зэбсэгээ Кубаһаа гарган абаашахаар бэлэн байна гэжэ бидэнэр мэдүүлээ һэмди.

Хэрбээ Советскэ правительство энэ буу зэбсэгые Кубаһаа зайсуулха зүбшөөлөө үгөө һаань, Америкын правительство хаалтые, тайлбарилан хэлэбэл, бүһэлэлгые болюулха, Кубада Холбоото Штадуудай өөһэдынь, тэрэшэлэн дэлхэйн бүмбэрсэгэй баруун хахадай бусад оронуудай зүгһөө добтолго болохогүй гэжэ өөрынгөө талаһаа харюу болгон, США-гай президент мэдүүлээ юм. США Кубада добтолго хэхэгүй, тиимэ добтолго хэхэгүй гэжэ өөһэдынгөө союзнигуудыешье хорихо байха гэжэ президент эли тодорхойгоор мэдүүлһэн байна. Энэнь бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ.

Кубада добтолхо ябадалые зайсуулха гэһэн зорилготойгоор лэ бидэнэр өөрынгөө буу зэбсэг тэндэ эльгээһэн байгаа гээшэлди. Тиимэһээ Советскэ правительство Кубаһаа баллистическэ ракетэнүүдые гарган абаашаха гэһэн өөрынгөө зүбшөөлые баталан харуулаа юм.

Ухаансар ябадалай илалта, эб найрамдалай хэрэгэй амжалта болоһон бэе бэедээ таарамжатай шиидхэбэри богонёор хэлэхэдэ, иигэжэ түйлагдаһан байха юм. Кубын асуудал эбтэ ёһоной хэлсээнэй удхатай болоо, Америкын Холбоото Штадууд тухай хэлэхэ болоо һаа, энэ асуудал тэндэ генералнуудай гарһаа абтажа, дипломадуудай гарта үгтэһэн байна.

Октябриин 29-дэ Нью-Йоркдо СССР-эй, США-гай болон Кубын түлөөлэгшэнэрэй хоорондохи хэлсээн У Танай хабаадалгатайгаар эхилээ. Кубын правительстватай һаналаа андалдан абалсахын тулада СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо нүхэр Микоян Гавана ниидэбэ.

Тэрэ үедэ хоёр тала абаһан уялгануудаа дүүргэжэ эхилээ. Добтолгын буу зэбсэг гэжэ США-гай нэрлэһэн бүхы ракетэнүүдые Советскэ Союз Кубаһаа гарган абаашаа. Ракетнэ тодхолгонуудые хангажа байһан совет хүнүүд тэрэшэлэн гаража ошоо. Кубада байһан бүхы баллистическэ ракетэнүүд бодото дээрээ гаргагдаа гэжэ мэдэхэ арга боломжо Холбоото Штадуудта олгогдоһон байха юм. Мүн энэ ушар США-гай хуулита хүнүүдэй мэдүүлгэнүүд соо баталагдан харуулагдаһан байна.

Тиихэтэй нэгэн хамта, бидэнэр Карибска далай дээрэхи түгшүүрил болюулха хэрэг түргэдхэхые эрмэлзэжэ, хуушаршаһан бомбардировщигуудшье һаань, «ИЛ-28» гэдэг советскэ самолёдуудые һарын болзор соо Кубаһаа гарган абаашаха гэһэн зүбшөөл үгөөбди. Декабриин 7-до эдэ самолёдууд Кубаһаа гаргагданхай байба. Зенитнэ хэрэгсэлнүүдэй далдалалгатайгаар ябуулга хэхын тулада, эрье шадарые хамгаалха үедэ ниидэдэг артиллериин удхатайгаар хэрэглэхэ гэһэн бодомжотойгоор лэ эдэ самолёдууд Кубада эльгээгдэһэн байха юм.

Өөрынгөө талаһаа США-гай правительство Кубые далайн сэрэгэй талаар бүһэлэлгээ ноябриин 21-дэ болюулжа, энэ оршонһоо өөрынгөө сэрэгэй корабльнуудые дуудажа абаашаа. Кубада добтолго хэхын тулада Флоридын оршондо суглуулһан сэрэгүүд болон авиацяа Америкын командовани тэндэһээ гаргаа, албанда татагдаһан резервистнүүдээ гэртэнь табяа. Түгшүүрилэй үедэ эльгээгдэһэн нэмэлтэ сэрэгүүд Гуантанамодахи баазаһаа тэрэшэлэн гаргагдаа. Тиихэтэй нэгэн хамта, президент Кубада добтолхогүй тухай США-гай найдуулгые дахяад батадхаһан байна.

Энээниие хараада абажа, бидэнэр Куба тушаа шангадаһан түгшүүрилтэй дашарамдан, манай бэелүүлһэн сэрэгэй удхатай хэмжээ ябуулгануудые тэрэшэлэн болюулаабди. Өөрынгөө ээлжээндэ Кубын Республика ехэ ороноо хамгаалхын тулада албанда татагдаһан хүнүүдээ гэртэнь табижа захалаа. Тэдэнь амгалан ажалдаа, гэр бүлэдөө бусажа байна.

Карибска далайн оршондо тохёолдоһон аюулта түгшүүрилые усадхаха таатай зохид нүхэсэл мүнөө бии болонхой. Мүнөө хэлсээнүүдые хэжэ дүүргэхэ, Советскэ Союзай правительствын болон США-гай правительствын хоорондо бэшэгүүдые андалдан абалсаһанай эсэстэ түйлагдаһан юумые хүсэд тэмдэглэхэ, энэ түйлаһан юумээ Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин нэрэ хүндөөр батадхаха шухала.

Карибска далайн оршондохи түгшүүрилые болюулжа дүүргэхэ хэрэгые унжагайруулха гээшэ эб найрамдалай аша туһада таарахагүй гэжэ Советскэ правительство мэдэнэ, энээниие Холбоото Штадуудай правительствашье ойлгоно бэзэ гэжэ бидэнэр найданабди.

Зарим тэды һургаалнууд болон тобшололнууд

Куба тушаа оршон байдалые зохид болгожо эхилһэнэй зарим тэды дүнгүүд эндэ хэлэгдэһэн дээрэһээ эли тодорхой болоно.

Нэгэдэхеэр, үдэрһөө үдэр бүри Кубын Республикада аюул тохёолдуулжа байһан добтолгые зайсуулжа шадагдаа. Тиимэ болохолоороо, дайнай тулалдаан болохоор бэшэ болгогдоо. Бүгэдэ ниитын термоядерна дайн болохоор аюул тохёолдуулһан түгшүүрил зайсуулагдажа шадагдаа.

Хоёрдохёор, бүхы дэлхэйн үмэнэ Америкын Холбоото Штадууд Кубын Республикада добтолхогүй гэһэн, мүн өөһэдынгөө союзнигуудые иимэ ябадалһаа болюулха гэһэн уялга абаа.

Гурбадахяар, Кубаһаа болоjo дэлхэйн термоядерна дай эхилхэ гэжэ хараалһан үлэмжэ зэбүүн муухай империалистнууд иимэ юумэ хэжэ шадабагүй. Дайн сэрэг һүжэрөөхые һэдэгшэдтэ эб найрамдал баадхан абхуулжа шадаха байһанаа Советскэ Союз, эб найрамдалай болон социализмын хүсэнүүд харуулаа.

Хэнэй тала илааб, хэн шүүгээб? Ухаансар ябадал шүүгээ, эб найрамдалай болон арадуудай аюулгүй байдалай хэрэг шүүгээ гэжэ эндэ хэлэжэ болоно. Талануд зүб юумэ хээ, үйлэ хэрэгэй аюултай хүгжэлтые зайсуулмаар алхам хээгүй һаа, дэлхэйн гурбадахи дайн боложо болохоор байһаниие хараада абаа. Бэе бэедээ буулта хэһэнэй эсэстэ аюулта түгшүүрилые болюулмаар, оршон байдалые зохисотой болгомоор тээшэнь үгэеэ ойлголсолго түйлагдаа.

Хоёр тала буулта хээ. Бидэнэр баллистическэ ракетэнүүдые гарган абаашаабди, «ИЛ-28» гэжэ самолёдуудые гарган абаашаха гэһэн зүбшөөлөө үгөөбди. Энэ ушарта америкынхид сэдьхэлээ ханана. Зүгөөр Кубашье, Советскэ Союзшье сэдьхэлээ ханаба. Кубада добтолхо гэһэн Америкын добтолго зайсуулагдаа, далайн сэрэгэй бүһэлэлгэ болюулагдаа, Карибска далайн оршондохи байдал зохисотой болгогдожо байна. Арадай Куба өөрынгөө революционно правительствын, өөрынгөө айхые мэдэхэгүй вождь Фидель Кастрын хүтэлбэри доро оршон байна, бэхижэнэ, хүгжэнэ.

Ямар нэгэн буулта хэхээр бидэнэрые Холбоото Штадууд баадхаа гэжэ зарим хүнүүд хэлэнэ. Хэрбээ иигэжэ бодохо болоо һаа, тэдэ хүнүүд мүн Холбоото Штадуудшье буулта хэхэ баатай болоо гэжэ хэлэхэ ёһотой байгаа. Гүрэнүүдэй хоорондохи арсалдаата асуудалнуудые дайн сэрэггүйгөөр, эбэй гуримаар шиидхэхэ гээшэ амгалан, зэргэ ажаһуулгын политикын бэелэл мүн болоно гээшэл.

Хэрбээ бидэнэр өөһэдынгөө харилсаануудые иимэ үндэһэ һуури дээрэ байгуулха гэжэ хэлсээ һаа, хэрбээ Кубатай США-гай харилсаанууд ООН-ой Уставай үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаа һаань, манай ракетэнүүдые Кубада абаашажа табиха ямаршье хэрэг байхагүй һэн.

Карибска далайн оршондохи үйлэ хэрэгэй иимээр дүүрэһэндэ бидэнэр сэдьхэлээ хананабди. Эбтэйгээр зэргэ ажаһууха гэһэн хараа шугам баримталһан бусадшье бүхы арадууд сэдьхэлээ хананги байһандань һэжэг һанагданагүй. Тэдэнэр эб найрамдалай эрхэ байдалда ажаһууха, ажаллаха аргатай болобо.

Хүдхэ политигуудтай адли болоод, бэе бэедээ буулта хэхэһээ бидэнэрэй арсаа һаа, юун болохо байгааб гэжэ мүнөө бодоод үзэе. Энэ хадаа оёоргүй нүхэн дээрэхи заахан хүүргэ дээрэ хоёр ямаанай уулзалдаад, урда урдаһаа бэерхэлдэн мүргэлдэжэ, харгы гаргажа үгэхэһөө арсаа гэжэ онтохон соо хэлэгдэһэн шэнги юумэ болохо һэн. Тэдэ хоёр хоюулаа нүхэ руу унаһаниинь мэдээжэ. Хүнүүдэй иимэ юумэ хээ һаа, болоолтой ябадал болохо гээшэ гү?

«Галзуу» гэжэ зүбөөр нэрлэгдэдэг тиимэ политигууд
США-гай зонхилхы хү[…]
дунда бии. «Галзуунууд[…]
ветскэ Союзда болон со[…]
лагериин оронуудта з[…]
дай түргэнөөр һүжэр[…]
эридэг байгаа, эринэшье[…]
бээ бидэнэр буулта хэхэ[…]
һэн хараа шугам барим[…]
һаа, Кубада сохилто[…]
дэлхэйн дай үүсхэхын[…]
оршон байдалые хэр[…]
дэнь «галзуушуулай»[…]
та туһалха байһамнай[…]
бэшэ аал.

Оршон байдалые зүбө[…]
нэдэг, США дай һүжэ[…]
һаа шүүхэгүй, өөрынгөө[…]
го түйлахагүй гэжэ ул[…]
рондын хэмжээн дээрэ[…]
сэнүүдэй тэнсүүрилһэ[…]
һэлжэ мэдэдэг хүн[…]
Холбоото Штадуудай з[…]
хы хүнүүдэй дунда бии[…]
үнэн зүбэй түлөө тэмд[…]
хэрэгтэй.

Нүхэд депутадууд! Ка[…]
далайн оршондо эб найр[…]
сахиха хэрэгтэ Кубын[…]
зоригто республика,[…]
эрэлхэг арад, манай ех[…]
Фидель Кастро түрүүтэ[…]
нэй алдарта хүтэлбэри[…]
хэды ехэ юумэ хэһэн[…]
тусхайлан хэлэхые[…]
Нүхэд депутадууд, та[…]
үмэнэһөө, бүхы совет[…]
дай үмэнэһөө Кубада[…]
нинараа амаршалхые[…]
шөөрыт. Революционно[…]
ба шухала, хүшэр[…]
шалгалта барижа[…]
өөрынгөө эрхэ сүлөөтэ[…]
бэеэ даанхай байдалан[…]
тэмсэл дотор нэрэтэй[…]
гөөр тэсэжэ гараа! Ку[…]
шэнэ туршалгаһаа бэ[…]
хэйгээр, хатуужанхайга[…]
раа.

Тохёолдоод байһан[…]
эрхэ байдалда Кубын[…]
бэрилэгшэд өөрынгөө[…]
бэеэ даанхай байдалы[…]
гаалха, социалис түй[…]
нуудаа хамгаалха гэһэн[…]
зориг, эрид шанга шии[…]
ри гаргаа. Интервент[…]
эсэргүү тэмсэл дотор үх[…]
байлдахаар бэлэн байд[…]
бын бүхы арад ехэ орон[…]
гаалгада бодоо. Совет[…]
тэрэнэй эрэлхэг зоригые[…]
һайшаана.

Карибска далай[…]
түгшүүрил гурим[…]
удаан болзортойгоор[…]
бын Республикые[…]
түримхэй добтолгоһоо[…]
гаалмаар, өөрынгөө а[…]
далые эб найрамдал[…]
хэ байдалда зохёохо ар[…]
бын арадта олгомоор[…]
шуулха ёһотой гэһэн а[…]
Кубын правительство х[…]
ёһоор табяа. Октябриин[…]
хэлэһэн үгэ соогоо[…]
премьер-министр Фидель[…]
рын табиһан, бидэнэр[…]
дэмжэһэн табан пункт[…]
дэ хабаадана.

Энэ табан пунктнь юу[…]
дэ, бэеэ даанхай гүрэ[…]
нэй эрхэнүүдтэ харюу[…]
эб найрамдал болон[…]
аюулгүй байдал хамгаа[…]
хай анхарал оролдолго[…]
дэһэлһэн, Нэгэдэмэл[…]
нуудай Организациин У[…]
гол ёһодо харюусамаа[…]
зүб эрилтэнүүд мүн бо[…]

Революционно Куба[…]
даагаад ажаһууха, хү[…]
арадайнгаа аша хэрэгт[…]
маар политическэ, соц[…]
байгууламжатай боло[…]
сэлтэй. Энэ хадаа Кубы[…]
мүн. Эб найрамдалда[…]
бүхы гүрэнүүд, эб най[…]
да дуратай бүхы араду[…]
бын талада байна.

Холбоото Штадуудта[…]
арсалдаата асуудал[…]
эбэй гуримаар, хэлсээ[…]
римаар шиидхэхэ х[…]
байһанаа революцион[…]
бын хүтэлбэрилэгшэд[…]
бэшэ зааһан байгаа.

Куба США хоёрой хо[…]
хи харилсаануудай мү[…]
лотор тааруулагдаагүй[…]
най түлөө хэн зэмэтэй[…]
Харюунь элитэ: ганса[…]
Америкын Холбоото Ш[…]
дай зонхилогшод зэмэ[…]
дэнэр өөрынгөө хүршэ[…]
та хэлсээнүүдэй столдо[…]
дурагүй байна. Бидэнэр[…]
сар ябадалай илан[…]
байһанда найданабди.[…]
шье һаань, США Куба[…]
рилсаагаа зохид болго[…]
той

Советскэ Союз рево[…]
но Кубатай хамта бай[…]
хашье гэжэ бидэнэр ба[…]
лолтойгоор мэдүүлнэбди[…]
дүйн гэрэлтэ һайхан[…]
байгуулхадань Кубын[…]
бидэнэр саашадаашье[…]
хабди. Түгшүүрилые з[…]
һан ябадал амгалан а[…]
бусаха арга энэ арадт[…]
но. Зүгөөр эб найрамд[…]
сэнүүд һэримжэтэй ба[…]
той.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1962 оной декабриин 14.

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэhэн элидхэлэй үргэлжэлэл

...тушаа Америкын Холбоото Штадуудай абаhан уялнаринаар сахигдаха гэжэ Советскэ прави...о найдана. Эдэ уялгаэбдэхэ гээшэ гансал ...ршондо аюултай бэшэ ... Юундэб гэхэдэ, энэ ...шэнэ шанга арсалдаа ...й гаргаха, эб найрам...шэнэ аюул тохёолдуул...на бшуу. Тиихэhээ бай...иимэ уялгануудта али ...тигэл гэжэ үгы болохо Иимэ юумэн Куба ту...түшүүрилые шиидхэлгэ...үүргэ дүүргэhэн аргые ...аа ашаглаха арга бо...үгы болгохо байна.

...нгөө талаhаа бидэнэр США-гай президенттэй ...дые андалдан абалса...эсэтэ туйлагдаhан юу...нгаар баримталха бай... Нүгөөдэ талын энэ хэл...үйлөө дүүргэжэ бай...тал манай уялгануу...ө байха гэжэ бидэнэр ...оор уридшалан hануул...энэбди. Хэрбээ абаhан ... нүгөөдэ талын дүүр...hаань, бидэнэр тохёол...оршон байдалай бидэ...эриhэн ябуулга хэхэ ...болохобди.

...й орон революционно ...ядаралда ороо hаань, ...е орхихогүй байха гэ...дэндэ элитэ байха ёhо...ветскэ Союз револю... Кубада туhалха гэhэн ...ө найдуулгые дүүргэ...а. Революционно Ку...аалгагүйгөөр үлэхэгүй

...й үе сагта империали... Советскэ Союзай, со...оронуудай улам урга...аа хүсэ шадалые тоон...ха шадахагүй. Дайса...н сэрэгые hүжэрөөгөө ...эрээндэ харюу сохилто ...та олгомоор түби хоо... ракетэнүүд манайда

...рис» гэжэ ракетэнүү...эн уhан доогуур яба...сонууд болон Советскэ ...эсэргүү табимаар бу...умэнүүдтэйбди гэжэ ...г, «hанаанда ороогүй ...бии гэжэ хэлэдэг дай ...гшэд бидэнэрэйшье ...й бэшэ байдагые ойл...ь хэрэгтэй байгаа.

...аа би түби хоорондын ...удэй болон уhан доо...даг атомна онгосонуу...улга мэтын аягүй юу...ухай hануулна гээшэ...ндэб гэхэдэ, США-гай ...тэрээнтэй холбоотой ...й зарим ажал ябуу...өөhэдынгөө харюусал...дүүлгэнүүдээр бидэнэ...э юумэ хэлэхэ баатай

...тушаа үйлэ хэрэгэй ...ндаа ябажа байхада, ...хёрбоhоной үнэр га...ихада баруун зүгэй ...шэ ажал ябуулагшад ...эг зайсуулхын тула...даата асуудалнуудые ...ар шиидхэхэ арга ...эрэгтэй гэжэ хэлэдэг ...ым. Тиихэдэ мүнөө, ...ошордохо сагай үнгэ...адань, тэдэ хүнүүдэй ...инь арсалдаата асуу...е гансал нэгэ талын ... шиидхэхэ хэрэгтэй ...жэ захалаа. Энэнь ...юулта политика мүн. ...шэрүүн политика» ...дой аялгаяа таараа...адай гол дуушань ...й, тэрээндэ адлир...удэй болоhон ушар би...айхуулнагүй.

...Германидахи үhөө ...дайн сэрэгэй арсал...е hүжэрөөхэ гэhэн ха...ай хэрэгэй түлөө оло... турша соо оролдо...үрилтэ байдал боло...тээшэ шатадаг зүйл...ряад шамдуугаар ... Тэдэнэр дайнай гал ...орьёхын тулада, гал ... адхахаар дугташа...эр үhөөгөө нэхэхэ ту...о. Тиимэhээ энэ хүн ...ндын бүхы үйлэ хэ... гансал иимэ нэгэ ...өөр харана гэбэл: ...Союзай болон социа...иин оронуудай урда... шухала гэhэн шал...д, бундесвертэ буу ...шан гэжэ ехээр аба...шан гэжэ Советскэ ...олбоото Штадуудтай ...аб гэжэл бодоно.

...ые Кубаhаа ракетэ...ргахаар баадхаhан ...баруун зүгэй «хатуу ...ушаа дэмы баясаат ...эн дайнай» господин ... хэлэхэ дурамни хү...нэр Кубада өөрын... ракетэ табиха гэhэн ...й абахадаа, хэрбээ ...ополо эзэрхэг түрим...го эхилээ hаатнай, ...эхэ «хубиие» дай...гөөбди гэжэ, господин канцлер, таниие найдуулжа шадаха байнаб. Мүнөө манай ракетэнүүдэй Кубадаа бусаhанда «баярлана» бээзт. Харин бидэнэр манай баруун хилэнүүдые хамгаалдаг хэрэгсэлнүүдтэ тэдэнээ нэмээбди.

Господин Аденауэр, та юундэ баясанабта? Нэмэгдэгшэдэй hуурнии hэлгэхэдэ дүнгынь хубилхагүй,—энэ ушарта совет харюу сохилтын хүсэн хубилхагүй гэhэн арифметикын дүрим та мартаhанда адли болонот.

Мүнөө, дэлхэй дээрэ намдуушаг болоходонь, «хатуу шэрүүн байлгын» политика ябуулая гэжэ Аденауэрhаа гадна бусад зарим ажал ябуулагшад шууялдажа захалаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, Англиин гадаадын хэрэгүүдэй министр г-н. Хьюм гэгшэ «Кубада болоhон ухаа оруулмаар түүхын hүүлээр ородууд уласхоорондын общество дотор өөрынгөө үүргые шэнээр хаража үзэхэ аабы гэжэ hанамаар зүйлнүүд бии байна», тайлбарилан хэлэбэл бүхы юумэнэй талаар НАТО-гай бүлэглэлдэ буулта хэжэ эхилхэнь гэжэ hаяхан мэдүүлээ. Мүнөө Советскэ Союз Кубын hургаалые иимэ ёhоор «хараадаа абаха» ёhотой гэжэ тэрэ хэлээ.

Советскэ Союз уласхоорондын үйлэ хэрэгэй hургаалые хододоо бодото ёhоор хараада абадаг гэжэ британска гадаадын хэрэгүүдэй министр мэдэхэ ёhотой байгаа. Советскэ Союз тушаа «хатуу шэрүүн политика» номнодог хүнүүд хэрбээ тиимэ түгшүүрилэй дабтагдаа hаа, үйлэ хэрэгэй аюулта хүгжэлтые зогсоожо шадагдаагүй hаа, Великобритани өөрынгөө союзнигуудтай хамта хүмэрин уналгада оруулагдаха, тиимэ ушарта ямар нэгэн юумэ хэхэ гээшэ хожомдоhон зүйл болошохо гэжэ хараадаа абаха зэргэтэй байгаа.

«Хатуу шэрүүн бая» гэhэн дай жүрөөдэгшэдэй уряалнууд Холбоото Штадуудhаа баhа дахин соностожо эхилбэ. Эдэ болгоомжогүй бардам hайзагайшуул тухай юун гэжэ хэлэлтэйб? Тэдэнэр ангуушад тухай нэгэ рассказай ута шэхэтэ геройдонь ехэ адлирхуу байна.

Нэгэтэ нохойнуудые дахуулhан ангуушан ябаа ха. Нохойнуудынь шандага намнаба ха. Шандаганиинь бэеэ абарха гэжэ удаан тэрьелээ. Гэбэшье нохойнууд тэрэниие хүсэжэ эхилбэ. Тиигэжэ ябатараа, нэгэ нүхэ хараад, тэрээн руу орошобо... Тиин гэhээнь, тэрэнь үнэгэнэй нүхэн байжа, тэндэнь үнэгэнэй хүбүүд hууба ха. Шандаган ехээр сошожо, айнги hаймhарhан хоолойгоор асууна:

— Үнэгэнэй хүбүүхэдүүд, эжытнай хаанаб?

— Бидэнэрые эдеэлүүлхэ гэжэ, эжымнай тахяаханиие бэдэржэ ошоо, — гээд үнэгэнэй хүбүүд харюусаба.

Тиихэдэнь мүнөөхи шандагамнай амяа даран уушхаржа, бүри ёборгон шэрүүн хоолойгоор хэлэнэ:

— Яагаа харамтай юм, эндэ байгаа hаань, hунааха байгааб...

Эгээл энэ шандаганда адляар баруунай зарим политигууд мүнөө иигэжэ хэлэдэг болонхой:

— Яагаа харамтай юм, тэрэгүй hаа Советскэ Союзые hунааха hэмди. Теэд хайшан гэхэб, ноёд господанар, hунаажа туршыт даа!

Ямар нэгэн тэнэг тэншүү амитан дай үүсхэжэшье болохо юм аабза. Зүгөөр тэрэнэй дай эхилээ hаань, мянганшье ухаатай зоной дайе зогсоохонь бэрхэтэй болохо юм. Иигэжэ түүхэhээшье мэдээжэ бшуу.

Кубада дахин добтолго хэгдэхэ гээшэ гү? Дай жүрөөдэhэн тэнэг тэншүүнэрэй яахыеньшье бү мэдээл даа. Зүгөөр дай эхилхые зүрхэлhэн хүн бүхэн хадаа дэлхэйе дайнай аюулта түймэртэ оруулhан гитлернүүд, муссолининууд болон бусад мунхаг этэгээдүүдтэл адляар гутамшаг муухайгаар хосорхол гэжэ бүрин найдамтайгаар хэлэжэ болоно.

Тиибэ ябабашье нэгэ иимэ асуудал заатагүй гарана: Кубада добтолгын хэгдэхэеэ байхада, бидэнэр бодолтой hайнаар эбээрээ хэлсэжэ, дай үүсхүүлээгүйбди. Харин тэрэ үедэ газар дэлхэй дээрэмнай дайн гээшэ мэнэ мэнэ орьёлшохоёо байгаа hэм шуу. Хэрбээ империалистнуудай дахин тиимэ юумэ үүсхээ hаань, шанга шахардуу байдалые hулаpуулха зөөлэрүүлхэшье арга байха гээшэ гү? Тиимэ арга байха гэжэ тон найдамтайгаар хэлэхын аргагүй.

Үнэхөөрөөшье бодожо үзээл даа. Германитай эбэй договор баталха тухай асуудалhаа уламжалан, Европодо шахардуу байдал тогтобо гэлэй. Тиин Америкэдэхи дай жүрөөдэгшэд, мүн тэдэниие шүүмжэлэн тухирдаг Аденауэр мэтын амитад «хатуу шэрүүн байхадамнай» баруунай оронуудта ехэ барииштай байна, тиимэhээ бүри хатуугаар ороё гэжэ хэлсэбэ hэн гэлэй.

Таанадай хашаха хабшахада, бидэниие Советскэ Союзhаа ракетэнүүдээ ондоо тээшэнь гаргаха гэhэн уялга абаха гү, али бомбодуулхаhаа айха гэжэ hананагүй аабзат?—гээд тэдэ господануудта хэлэжэ болоно. Хэрбээ энэ мэтээр бодомжолон, политикаяа ябуулха болоо hаа, та господанар, hал hуухатнай гээшэ гэжэ сэхэ хэлэнэб!

Энэ мэтээр аашалаашье hаа, таанар уласхоорондын шухалын шухала асуудалнуудые, тэрэ тоодо Германидахи байдалые эбэй ёhоор гуримшуулха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэhээ гаргуулжа шадахагүйт. Тэдэ асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэй. Харин таанад дурсагдаhан асуудалнуудые, мүн тэдээнтэй хамта бидэнииешье газар доро булажархиха hанаатай хат. Ракетнэ буу зэбсэгтэймнай хамта бидэниие газар доро булажархихоор тиимэ томо хүрзэ бии юм гэжэ зариманай hанадаг hаань, танайхидал тиимэ томо гү, али бүришье ехэ хүрзэ Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай гарта бии байха гэжэ хэлэжэ шадахабди.

Арсалдаата асуудалнуудые хүсэ баримталан шиидхэхэ гэhэн иимэ замда оробол, энэ үнэхөөрөө ехэ hүйдхэл hандаралта дэлхэйн дайнда хүргэжэ болохо байна. Эгээл энэ ушарые баруун гүрэнүүдэй ажал ябуулагшад хараадаа абаха зэргэтэй.

Хуушарhан үзэл баримталха ябадалда эсэргүүсэн, марксистско—ленинскэ hургаалые зохёохы ёhоор хэрэглэхын түлөө

Нүхэд депутадууд! Карибска далай шадархи арсалдаае эбэй ёhоор гуримшуулха үедэ марксист-ленинецүүд гээшэбди гэжэ бэеэ нэрлэдэг зарим зон дураа гутажа, хаахирган хоолойгоор ондоо буланhаа хашхаралдаа. Тэдэ хүнүүдэй ябуулгань үнэндөө марксизм-ленинизмдэ тон харша байха юм. Тусхайлбал, би Албаниин хүтэлбэрилэгшэд тухай хэлэнэб. Советскэ Союзые шүүмжэлhэн тэдэнэй шүүмжэлэл үнэндөө баруунай эгээн хархис дайшалхы хүсэнүүдэй шүүмжэлэлтэй удхаараа адли байшоо.

Мүнөө яахадаа Албаниин хүтэлбэрилэгшэд лэ хамагhаа шангаар хашхаралданаб? Энээнтэй дашарамдуулан, минии ажабайдалда тохёолдоhон нэгэ иимэ ушар тухай хөөрэжэ үгэhүү.

«Би балшар залуу наhаяа шахтанууд соо үнгэргөө хүм. Хэрбээ Горький арад зоной университедүүдтэ hургуули хэhэн hаань, би шахтёрско «университедтэ» хүмүүжүүлэгдэhэн хүн байхаб. Энэмнай хүдэлмэришэн хүндэ Кэмбриджэл адлишуу юумэн, Россин хуби заяагүй хүнүүдэй hургаал абадаг «университет» байhан юм. Минии эсэгэ тэндэ ороhон байгаа. Тиин бишье бага наhандаа, залуудаа энэ «университет» гараhан хүнби.

Шахтёрнуудай тосхонуудта бэлин шэбшэг хэлэгшэд нэгэ иимэ ааша гаргадаг hэн гэжэ hананаб: үгэ хэлэндэ hая hуража байhан багахан үхибүү олоод, тэрэниие элдэб муухай бэлин шэбшэг хэлүүлжэ hургаад: «Айлнуудай сонхо доогуур ябажа байгаад, хүнүүдтэ эдэ үгэнүүдээ хэлэ»,—гэдэг байhан юм. Тиихэhээ байтагай бүри муухайгаар аашалдаг байгаа: «Эжыдээ ошоод, эдэ үгэнүүдээ хэлэ. Мүнөө шамда гурба мүнгэ үгэхэмнай, hүүлдэ таба мүнгэ үгэхэбди»,—гэжэ тэрэ хүбүүндэ хэлэдэг байгаа.

Мүнөөхи хүбүүниинь айлай сонхо доогуур, эжынгээ хажуугаар элдэб муухай бэлин шэбшэг хэлэжэ ябаад гүйдэг hэн. Харин энэнь бэлиндэдэг зондо театр хараhандал адлишуу байгаа ха.

Албаниин хүтэлбэрилэгшэд ухаагүй үбэштэйхэн тэдэ хүбүүхэдүүдтэл адляар аашалалдана. Хэншьеб тэдэниие бузар муухай бэлин шэбшэгтэ hургаа. Тиихэдэнь сонхо доогуур гүйлдэжэ ябаад, Советскэ Союзай Коммунис парти тушаа хулиган янзаар муухай хараал шэрээл хашхаралдана. Теэд энэ парти тэдэнэй эхэнь ха юм! Тиигэжэ хараал шэрээл хэлэhэнэйнгээ түлөө тэдэнэр гурба мүнгэеэ абана. Харин бүри муухайгаар, шанга дорьботойгоор хараажа эхилхэдээ, таба мүнгэндэ хүртэдэг, магтуулдаг юм байна.

Марксист-ленинецүүд гээшэбди гэжэ бэеэ нэрлэдэг эдэ хүнүүд яаха hанаатайб? Үнэн дээрээ Аденауэртал адляар юундэ аашалалданаб, тайлбарилан хэлэхэдэ эб таhалха, арсалдаа гаргаха, уласхоорондын байдалые шангадхаха гэжэ юундэ оролдоноб? Зүүн тээшээ хэлбэреэ hаа, баруун тээшээ ябашахаш гэжэ зүб хэлсэдэг гээшэ ха. Үнэхөөрөөшье ушар хэрэгые зүбөөр сэгнэжэ үзэхэдэ, тэдэ хүнүүд Кубын оршондо хатуу байдалай тохёолдоходонь, ёhотойл яhа хаядаг, арсалдаа үүсхэдэг амитадтал адляар аашалалдажа, Советскэ Союз Холбоото Штадууд хоёрые мүргэлдүүлхэ hанаатай байгаал. Теэд дэлхэйн эдэ хоёр гүрэнүүдэй мүргэлдэшоо hаань, юун болохоб? Дэлхэйн термоядерна дайн үүсхэгдэхэ бшуу.

Харин тиимэ дайнай болошоо hаань, тэдэнэр өөhэдөө яаха юм ааб? Тэрэ дайнда хабаадалсаха дуран тэдээндэ байха үгы ха гэжэ hанамаар. Тэндээ шэбээлээд лэ hуубал дээрэ гэжэ hанаха hэн гээбы. Теэд тиихэ юм hаа, тэдэнэр яаха hанаатай гээшэб, Советскэ Союзай, Кубын болон бусад социалис оронуудай арад зоной шуhан адхараг гэжэ hанана гээшэ гү?

Албаниин хүтэлбэрилэгшэдэй хэлэhэн үгэ, мэдүүлгэнүүдыень харахада, тэдэнэр Кубын оршондохи аюулта байдалай усадхагдаhандань ехэ дурагүйлхөө юм байна. Тус асуудалаар абтаhан шиидхэбэриие сухарилта гээшэ гэжэ тоолоно. Харин зариманиинь Советскэ Союз империализмда бэеэ тушаагаа гэжэ байжа шашалдаха юм.

Бидэнэр яахадаа сухариhан болонобибди гэжэ асуугдана.

Социалис Куба оршон мандажа байна. Куба дэлхэйн бүмбэрсэгэй баруун хахадта марксистско-ленинскэ үзэл сурталые баримталhан замай залуурша байhаар. Тэрэнэй революционно ульгэр жэшээгэй саашадаа улам ехэ нүлөө үзүүлхэ байhаниинь ойлгосотой. США-гай правительство Кубада добтолон орохогүй гэhэн уялга өөрынгөө ороной зүгhөө абаа. Термоядерна дайнай аюул усадхагдаа. Теэд энэ манай сухарилта гээшэ аал?

Америкын Холбоото Штадуудай үгэдэнь этигэжэ болохогүйл, баталагдаhан договорнуудые эбдэhэн али олон ушар түүхэдэ болоhон юм гэжэ шанга байдалые эбэй ёhоор гуримшуулха хэрэгые шүүмжэлэгшэд хэлэдэг. Үнэхөөрөөшье тиимэ ябадалнууд түүхэдэ олон үзэгдөө hэн. Теэд гансал энээниие үндэhэ баримта болгохо болоо hаа, хүн зондо бэе бэеэ алалсаха хюдалсахаhаа бэшэ ондоо зам мүнөө үгы гэжэ мэдэрхэ ушартай ха юм даа. Тэдэ хүнүүдэйхидэл үзэл баримталха болоо hаа, дай бэлэдхэлгын замда өөрын эрхэгүй орожо, дайн байлдаан гээшэ арсалдаата асуудалнуудые гуримшуулха ори ганса арга гэжэ хараха ушартай болохо байна.

Уласхоорондын арсалдаата асуудалнуудые гансал дайнай хүсөөр шиидхэхэ ёhотой юм аал, тэдэ асуудалнуудые хэлсээ хэжэ шиидхэхын аргагүй юм гү? Тиимэ арга байха. Гүрэнүүдэй хоорондохи арсалдаата асуудалнуудые дайнай хүсөөр шиидхэхэ гэhэн номнол хадаа тэнэг тэншүү ябадал гээшэ. Энэнь арад зондо гансал хохидол зоболон асарха байна бшуу. Иимэ номнолдо Маркс болон Ленинэй hургаалтай ямаршье адли зүйл байхагүй. Иимэ номнол хадаа уласхоорондын договор болон хэлсээнүүдые, эбтэй эетэйгээр зэргэ оршохо гэhэн гол ёhые буруушааhантай адли. Уласхоорондын харилсаанда гүрэнүүдэй баримталха тусхай, зохид гурим бии. Тэрэ гуримые hандаргаха, эбдэхэ бэшэ, харин бэхижүүлхэ ёhотойбди. Хэрүүл хараалай хүсөөр арсалдаата асуудалнууд шиидхэгдэхэгүй.

Империализмын шэнжэ шанарынь хубилаагүй бшуу. Тиимэ хадань тэрэниие харааха, муу муухайень элирүүлхэ хэрэгтэй гээд зариман хэлэдэг. Үнэхөөрөөшье империализм гээшэ дэлхэйн арад зоной бузар муухай дайсаниинь юм. Тэрэнэй муу муухайень элишэлхэ элирүүлхэ хэрэгтэй. Теэд империализмые хэршье зүйтэй зүбөөр хараагаа hаамнай, гансал тэрээниhээ империализмын хүсэн буурахагүй бшуу.

Империализмын шэнжэ шанар хубилаагүй гээшэ тон зүб. Зүгөөр империализм хадаа урдань дэлхэй дээрэ ори гансаараа эзэрхэн зонхилжо байhан үеынхидөө орходоо мүнөө ондоо болоо ха юм. Мүнөө тэрэ саарhаар хэлэн эрээн гүрөөhэндэл болоо юм гээд хэлсэдэг. Гэбэшье энэ «саарhан» эрээн гүрөөhэмнай атомна шүдэтэй гэжэ тэдэ хүнүүд мэдэнэ. Тэрэ шүдөөрөө хазажа болохо бшуу. Тиимэhээ империализмда тоомсоргүй hэбхеэр хандажа болохогүй. Ушар иимэhээ империалис оронуудтай харилсахадаа, тэдээнтэй зарим үедэ үгэеэ ойлголсохо, али али талаhаа буулта хэлсэхэ хэрэгтэй. Мүн нүгөө талаhаа, тэдэнэй дай үүсхээ hаань, булимтаран оробшодые бута сохихо зэр зэбсэгээр түгэс байха хэрэгтэй.

Кубада хүндэ хүшэр байдалай тохёолдоод байхада, зарим хүнүүд хараал шэрээл хэлээд лэ дүүрээ. Иигэжэ хаахиралдан, шууяа татахадань, империализмын хүсэн hулараагүй, мүн Кубадашье энэнь мүртэй туhа болоо аабы даа. Советскэ Союз ондоогоор туhалаа. Революционно Кубада эсэргүү шэглэлтэй США-гай империалистнуудай хорото аашануудые элирүүлээд лэ дүүргээгүйбди. Бидэнэр Кубада буу зэбсэгээ эльгээгээбди, өөhэдынгөө хүнүүдые эльгээгээбди. Тэдэмнай Кубые хамгаалхын түлөө тэмсэлдэ ами наhаяа үгэхөөр бэлэн байгаа. Тиигээд Кубын добтологдохо аюулда ороод байхадань, Кубые булимтарагшадhаа хамгаалха, кубынхидтай хамта, Кубын арад зонтой хамта тулалдаха, ами бэеэ хайрлангүй байлдаха гэhэн зэхиралта манай хүнүүд абаhан байна. Эгээл энэмнай үнэхөөрөөл аха дүүгэй ёhоной харилсаан, аха дүүгэй ёhоор hаналаа нэгэдэhэн, бэе бэедээ туhалhан ябадал гээшэ.

Энэмнай тон шахардуу үе байгаа. Америкын Холбоото Штадуудай правительство саашадаа үйлэ хэрэгэй ямар болохыень ойлгоо. Америкын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Кубада дай үүсхээд, энэ дайнай аюулта дүлэн соо Кубын зоншье, мүн Куба дээрэ байhан советскэ хүнүүдэйшье хосороо hаань, харюугай хатуу сохилто үгэхэ ябадалhаа Советскэ Союзые ямаршье хүсэн тунхарюулжа шадахагүй гэжэ тэдэнэр ойлгоо. Тиимэhээ шахардуу шанга байдалай тон шиидхэхы түлэг үе болоод байхадань, США-гай правительство бодолтой болгоомжотой болоhон байгаа.

Али алишье зүгhөө абамаар шиидхэбэри дурадхахадаа, бидэнэр ушар байдалые бүхы дээрэнь хараадаа абаhан байнабди. Тиигэжэ дайн зайсуулагдаа.

Бидэнэр мүнөө маниие шүүмжэлhэн хүнүүдтэ иигэжэ хэлэнэбди: танай хэлэhэн хараал шэрээл манай правительствые, манай партиие, манай арадые магтаhан ябадал, мүн 1957 ондо абтаhан коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай декларациие, гадна 1960 ондо 81 партиин хэhэн мэдүүлгые дэмжэн, элдэб социально-политическэ байгуулалтатай гүрэнүүдтэй эбэй ёhоор зэргэ оршон байха гэhэн үзэл баримталдаг бүхы марксистско-ленинскэ партинуудые магтаhан ябадал болоно.

Зариман аргагүй зүб политика ябуулна, харин нүгөө зариман алдуутай политика ябуулна; нэгэ зариманай империализмда добтолон, тэрээндэ эбсэшэгүйгөөр хандадаг байхадань, нүгөө зариман зөөлэн даруу зан гаргана гэхэ мэтээр харюусалгагүйгөөр гэмнэхэ хэрэггүй, тон болгоомжотой байха ушартай. Ямар нэгэн үйлэ хэрэгэй болоhон саг, газар болон оршон байдалыень бүгэдэ дээрэнь хараадаа абаад байхадаал, эдэ бүхы асуудалнуудые зүбөөр ойлгожо болохо, ямар нэгэн ябуулгануудые зүбөөр сэгнэжэ болохо юм.

Жэшээнь, Инди хадаа Гоа, Диу болон Даман гэжэ газарнуудаа сүлөөлөө. Эдэ Индиин газар дээрэ байhан колониализмын үлэгдэлнүүд юм hэн. Индиhээ Англиин колонизаторнуудай намнуулаад байхадашье, Португали тэндэ өөрынгөө колонинуудые үлөөгөөд, колониализмын үмхэй үнэр гутуулжа байhан юм. Инди, тэрэнэй правительство тэсэмгэй байжа, иимэ байдалтай хэдэн жэлэй туршада эбсэжэ байhанаа, колонизаторнуудые орогүй намнажархёо. Тэдэнэр зүб тиигээ гү? Яаха аргагүй зүб!

Энэ асуудалай Аюулгүйн Советтэ зүбшэгдэжэ байха үедэ Холбоото Штадууд болон Великобритани Индиие булимтарагша гэжэ мэдэрүүлхые оролдоо, дэлхэйн олониитын hанамжые Индидэ эсэргүүгээр шэглүүлхэ гэhэн hэдэлгэ гаргаа. Теэд гансал Советскэ Союзай арсаhанай ашаар тэдэнэй хорото ябуулга бүтээгүй.

Үшөө нэгэ жэшээ харуулая. Индонезиин эрхэ сүлөөтэй болоод байхадань, Голландиин колонизаторнууд Баруун Ирианиие мэдэлдээ үлөөхэ гэжэ оролдоо. Гэбэшье Индонезиин арад, тэрэнэй правительствань колонизаторнуудые Баруун Ирианhаа гаража тонилхыень баадхаа. Индонезиин иигэжэ тэмсэжэ байхадань, бидэнэр шадаха зэргээрээ туhа хүргөө бэлэйбди. Тиин Баруун Ирианай сүлөөлэгдэжэ, эрхэ сүлөөтэ Индонезитэй нэгэдэhэндэнь ехэ баяртайбди.

Хитадай эрье шадархи газар дээрэ, Чжуцзян гэжэ голой адагhаа холо бэшэ Макао гэдэг нютаг оршодог. Энэ багахан газарые карта дээрэ обёорхоньшье хэсүүтэй. Португалиинхид тэрэниие бүри XVI зуун жэлэй тэн багаар арендээр абаhан аад, харин 1887 ондо Хитадhаа таhа татажа, өөрынгөө колони болгожорхиhон байгаа. Мүн тэндэ Англиин Гонконг гэжэ колони бии. Энэ колони тон шухала город болохо Гуанчжоу (Кантон) городто тон дүтэхэнэ, Сицзян гэжэ мүрэнэй адаг багта оршодог юм. Гоада колониализмын шэбээлээд ангилуулжа байhан үмхэй үнэрhөө дээрэ бэшэ үнэр дурсагдаhан газарнуудhаа гутажа байдаг.

Колониализмын үлэгдэлнүүдэй ойроо хүртөөгүй байhандань, Хитадай Арадай Республикые хэн нэгэн зэмэлэн буруушааха аал? Саг болзорынь үшөө хүрөөгүй гэжэ тоолодог байн гэhээнь, Хитадые ямар нэгэн ябуулга хэхыень тухирха болоо hаа, буруу байха бэлэй. Нилээд шухала шалтагаантай байгаал хадань, Хитад Арадай Республикын правительство Макао болон Гонконгдохи байдалые тэсэжэ байгаа ёhотой. Тиимэ дээрэhээ таанад Англи болон Португалиин колонизаторнуудта иигэжэ буулта хэжэ байнат, тэдээнтэй эбсээт гэхэ мэтээр Хитадые гэмнэхэ зэмэлхэ гээшэ тэнэг ябадал болохо hэн.

Магад, энэмнай марксизм-ленинизмhээ сухариhан ябадал гү? Оройдоо тиимэ бэшэ. Энэ юун бэ гэхэдэ, Хитад Арадай Республикын правительство бодото байдалые, бии байгаа арга боломжые хараадаа абан сэгнээд байна гээшэ. Хитадууд индиинхидтэ орходоо колониализмые багаар үзэн ядадаг дээрэhээ гү, али индиинхидтэ орходоо Салазарта ехэ тэсэмгэйгээр хандадаг дээрэhээ тиигэнэ бэшэ. Үгы даа, манай хитад нүхэд революционер хүн бүхэндэл эбсэшэгүйгөөр колониализмые үзэн ядадаг. Тиихэдээ тэдэнэр өөрынгөө эрхэ байдалые зүбөөр сэгнэжэ, өөрынхеэрээ ойлгодог, тиимэhээ тэсэжэ байна гээшэ ха.

Теэд тиимэ байхадань, бидэнэр хитадууд марксизм-ленинизмhээ тунхариба, сухариба гэжэ харааха зэмэлхэ ёhотой гүбди. Үгы. Тэрэ тэнэг ябадал гээшэ.

Элдэб ушар шалтагаанhаа боложо, хоншуу hайхан үнэртэй бамба сэсэгэй дунда бэшэ, харин нохойн хоншоорнуудай дунда, тэрээнhээ байтагай колонизаторнуудай шорлоной дэргэдэшье заримдаа hууха ушар гарадаг бшуу.

Гэбэшье нэгэтэ нэгэ үедэ хитад нүхэднай тохёолдоhон байдалые эбсэхын аргагүй гэжэ мэдэрээд, колонизаторнуудта: «Тонилогты эндэhээ!», — гэжэ шанга дуугаар хэлэхэл. Бидэ тиихэдэнь энээниiень зүб гэхэбди, баярлахабди. Теэд хэзээ тиигэжэ хэлэхэеэ хитад нүхэднай өөhэдөө мэдэг лэ. Бидэ тэдэниие яаруулнагүйбди. Тэрээнhээ байтагай бидэ хэлэнэбди: «Танай ороной аша туhада, бүхы социалис лагериин аша туhада ямар байхаб, тэрээнhээ дулдыдуулан лэ энэ асуудалаа шиидхэгты».

Кубын оршондо хатуу байдалай тогтоод байхада, бидэнэрэй ёhотой hайнаар бэеэ барижа шадангүй, «хэтэрхэй революционноор» хашхарагшадай үгыень дуулаа hаамнай, юун болохо байгааб? Бидэнэр шэнэ дайнда, термоядерна дайнда орохо ушартай болохо hэмди. Тэрэ дайнда манай орон хосоронгүй үлэхэ hэн ааб даа. Тиигэбэшье хэдэн олон миллион хүнүүд үхэхэ байгаа гээшэб! Харин тиимэ термоядерна дайнай болоо hаань, Куба оройдоо үгы болошоходоо болохо байгаа. Мүн хүн зониинь үдхэнөөр hуудаг, уужам ехэ газар дайдагүй аад, дайнда татагдан оруулагдаhан бусад гүрэнүүд бүрин hалаха hэн. Мүн дайнhаа амиды мэндэ гараhан хүнүүдшье, ерээдүйдэ ажаhууха хүнүүд атомна радиациин хойшолонгуудhаа боложо, хэлэшэгүй гасалан зоболон үзэхэ бэлэй.

Теэд хүн түрэлтэн иигэжэ хүгжэхэ ёhотой юм гэжэ Маркс Ленин хоёр зааhан юм гү? Үгы. Манай агууехэ багшанарые иигэжэ хэлээ hэн гэхэ hанаатайшуул тэдэнэй мүнхэ дурасхаалые доромжолно гээшэ. Хаанта Россида революциин эхилхэдэ, бидэнэр: «Үгытэйшүүлэй гэртэ энхэ амгалан байдал тогтог, баяшуулай ордондо дайн болог!» гэhэн уряа гаргаа hэмди. Энэ хадаа империалис дайе доторой граждан дайн болгохо гэhэн партиин хараа шугамтай зохилдоод байгаа. Энэ болбол ангиин тэмсэл хэхые, помещик, капиталистнуудта эсэргүү тэмсэлдэ бодохые уряалhан уряа байгаа. Харин революциин илаад байхада, В. И. Ленинэй зохёожо бэшэhэн, совет засагай түрүүшын декредынь эб найрамдал тухай декрет байhан юм. Тэрэ үедэ немецүүд Россин нилээд ехэ газарыень эзэмдээд байгаа бэлэй. Тиигээшье hаань, В. И. Ленин, манай бүхы орон дайе болюулжа, немецүүдтэй эбэй договор баталхые эрмэлзэжэ байhан юм.

Договор баталхын тулада Троцкий түрүүтэй делегаци Брест руу эльгээгдээ hэн. Тэрэ үедэ Троцкий баhа марксист гээшэб гэдэг байгаа. Гэбэшье тэрэ партида эсэргүү ябуулга хэжэ, немецүүдтэй хэгдэжэ байhан эбэй хэлсээе зорюута буруу hүргөөд, Брестhээ арилшаhан юм. Тиихэдэнь Владимир Ильич Чичериниие эльгээхэ ушартай болоо hэн. Тиигэжэ эбэй договор баталагдаа бэлэй. В. И. Ленинэй зүб шиидхэбэри абажа, хойшодоо болохо үйлэ хэрэг сэсэн мэргэнээр мэдэhыень түүхэ гэршэлэн харуулжа үгөө. В. И. Ленинэй хараалжа, худалаар революционернүүдбди гэгшэдтэ эсэргүүсэн хамгаалжа шадаhан замынь тон зүб сэсэн байгаа гэжэ түүхэ харуулаа. Брестдэ туйлагдаhан эб найрамдал немецкэ булимтарагшадта саг зуурын буулта хэhэн ябадал байгаа.

Теэд hүүлэй hүүлдэ юун болооб? Хэн хэндэ буулта хэhэн байгааб? Мүнөө марксистско-ленинскэ туг гансал Советскэ Союзай газар дайда дээрэ намилзажа байна бэшэ, харин манай хилые дабан гаража, бусад гүрэнүүдтэ, тэрэ тоодо Германиин Демократическа Республикын газар уhан дээрэшье намилзан мандаа. Харин манай орондо добтолон ороhон Германиин шунахай шуhаша дайшад газар доро хэбтэжэ байна. Иигээд байхада, хэниинь зүб бодоhон байгааб гэжэ шүүжэ үзэгты. Тэрэ орёо асуудалые Ленинэй шиидхэhэниинь тон зүб байгаа ха юм.

Брестдэ туйлагдаhан эб найрамдал болон Карибска далай шадар тохёолдоhон байдалые гуримшуулhан ябадал тон адли байна гэгдэнэ бэшэ. Юун тухай хэлэгдэнэб гэхэдэ, иимэ ушарай тохёолдохо бүхэндэ оршожо байhан байдалые, тодорхой эрхэ нүхэсэлнүүдые зүбөөр хараадаа абаха шухала гэжэ хэлэгдэнэ. Бодото байдалые ёhотой hайнаар хараадаа абангүйгөөр, хуушан үзэл баримталаад лэ hуубал, тон хүндэ хүшэр алдуунуудые хэжэ болохо юм. Али бүхы ушарта таарамаар зүб юумэн гэжэ байхагүй, үнэн зүб гээшэ хододоо тодорхой ушарта элирдэг гэжэ марксист-ленинецүүд hанажа ябаха ёhотой.

Хуушан үзэл баримталдаг заримашуул троцкист сурталда хамжашоод, Советскэ Союз болон бусад социалис оронуудые дэлхэйн дай үүсхэхэ замда тухиран түлхинэ Урда үнгэрhэн тэрэ үедэ Троцкиин ябуулжа байhандал хорото hанаатай үhэрилгын политика ябуулагдаха ёhотой гэжэ тэдэнэр идхана. Албаниин хүтэлбэрилэгшэд, тэдэниие тухирагшад хадаа гүрэнүүдэй хоорондо дай хэнгүйгөөр социализм илажа шадаха гэhэн арга боломжодо этигэхэеэ болишоо гээшэ гү, али иимэ арга боломжын бии байhыень оройдоо ойлгодоггүй, харин дайнай хүсөөр лэ олон миллион хүнүү-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэhэн элидхэлэй үргэлжэлэл

дые хюдажал, коммунизмда хүрэжэ болохо гэжэ hанадаг байгаа гээшэ гү? Теэд тиимэ тэнэг тэншүү бодол баримталаа hаань, коммунис партинуудай хойноhоо бусад оронуудай арадууд дахахагүй бшуу. Тиихэhээ байтагай энэ уршагта ябадал хэдэн олон миллион хүнүүдые коммунис хүдэлөөнhөө хадууруулха байна.

Карибска далай шадар тохёолдоhон аюулта байдал усадхагдажа, Америкын дай жүрөөдэгшэдэй үүсхэhэн энэ байдалай үгээ ойлголсоhоной ашаар усадхагдаhандань, Албанидахи хуушан үзэл баримталагшад голхорон урмаа таhарба. Термоядерна дайн үүсхэгдэбэгүй, арад зон аюулта байдалhаа гаража, энхэ амгалан эрхэ байдалда ажаhуужа, ажаллажа байна гэжэ тэдэнэр халаг хуухай болоно ха. Тэдэнэй hанаашаар болоогүй байhандань, Албаниин хүтэлбэрилэгшэд манай партиие, правительствыемнай шүүмжэлнэ, Советскэ Союзые, совет арадые булангир муухай хараалаар бузарлана.

Советскэ гадаадын политикын морально-политическэ илалта

Кубада тохёолдоhон шанга байдалые дэлхэйн термоядерна дайнда хүрэтэр hүжэрөөхэнь социализмын аша туhада таарахагүй байгаа гэжэ дээрэ хэлэгдээ hэн. Социализмтай амгалан ёhоор мүрысөө хэхэдээ, капитализмын хожомоо заатагүй илагдаха байhандань айн hүрдэжэ байгаа империалис хархисуудта иимэ дайн хэрэгтэй. Үхэхэл хадаа хүгжэм дуун доро үхэел, тэрэ хүгжэмнай атомна бомбонуудай тэhэрэлгэшье байг—хамаагүй,—гэжэ тэдэнэр бододог.

Тиимэ болохолоороо, нэгэ талаhаа империализмын хархис балмад хүсэнүүд, социализмтай амгалан мүрысөө хэхэдээ, капитализм тэсэхэгүй hалаха гэжэ ойлгоhон галзуу шунахайнар дай үүсхэхэ гэжэ бүхы шадалаараа оролдоно. Нүгөө талаhаа, марксист-ленинецүүд гээшэбди гэжэ бэеэ нэрлэдэгшье hаа, үнэн дээрээ амгалан тайбан байдалда капитализмтай зэргэ оршон байхадаа, социализм, коммунизм илаха гэhэн арга боломжодо этигэхээ болиhон, хуушан үзэл баримталагшад мүн лэ үйлэ хэрэгүүдые дайн тээшэ дүтэлүүлхэ гэжэ оролдоно. Эдэньшье, нүгөөдүүлынь шье түүхын ябасые дайн байлдаа үүсхэхэ ябадалда хүргэжэ, коммунизм гү, али капитализмын хэниинь илахаб гэhэн асуудалые дайнай хүсөөр, хэдэн олон миллион хүнүүдые алуулжа, хюдуулжа шиидхэхэ хүсэлэнтэй.

Дурсагдаhан эдэ хүнүүд тад ондоо үзэл бодол баримталдаг шэнги байха юм. Харин бодото дээрээ бэе бэеhээ ямаршье илгаагүй, амин шухала энэ асуудалаар тон адли үзэл баримталдаг, адли ябуулгашье хэдэг байжа байба.

Бидэнэртэ, коммунизм байгуулжа байhан хүнүүдтэ, мүн социализм байгуулжа байhан манай аха дүүнэртэ хүгжэм дуун дорошье, тиимэ хүгжэмгүйгөөршье үхэхэ хосорхо ямаршье шалтагаан үгы. Бидэ коммунизмын хэрэгые эсэсэй илалтада хүргэхэ ёhотойбди.

Юунhээ боложо бидэнэр шүдхэртэ айлшан болохоёо дугташахабибди, манда, юрэдөө, бурханай орон тээшэ яараха ямар яарал байгаа юм? Тэрэ оронhоо нэгэшье хүн hөөргөө бусажа ерээгүй, эндэхи оршолонто дэлхэй дээрэхидэ орходоо тэндэ hайн байна гэжэ манда элидхээгүй бшуу. Термоядерна дайнай зайсуулагдаад байhан амгалан тайбан үедэ энэ зал соо сугларжа, оронойнгоо саашанхи хүгжэлтын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ байhандаа, нүхэд депутадууд, сэдьхэлтнай дунда байна гү? Үгы, бидэ бүгэдэ баярлажа байнабди.

Хэды үдэрэй урда тээ ЦК-гай Президиумэй гэшүүд болон ЦК-гай секретарьнар Москвада, Шэнэ Черёмушкида бодоhон бүд нэхэдэг шэнэ фабрикада ошожо ерээбди. Тэндэ хүдэлмэришэн эхэнэрнүүдтэй хөөрэлдөөбди. Тиихэдээ би нэгэнhээнь иигэжэ асуугааб:

— Зай, ямар байнат?

Тэрэ иигэжэ харюусаа:

— hайн байнаб даа, нүхэр Хрущёв.

— Квартиратай гүт?

— Тиимэ.

— Хаана бэ?

— Эндэ ойрохон юм даа, — гэжэ тэрэ хэлэбэ.—Фабрикын хажууда байрын гэрнүүдые барихадаа, намда квартира үгөө.

— Гэр бүлэтэй гүт?

— Бии. Хоёр хүбүүтэйб. Нэгэниинь интернат hургуулида, нүгөөдэнь намтай байдаг, баhа hургуулида hурана.

Мүн хэды шэнээн салин абадагаа, ямар эрхэ байдалда ажаhуудаг, хүдэлмэрилдэг тухайгаа тэрэ эхэнэр хөөрэбэ.

— Тиихэдээ яhала hайн байна ха юмта даа?—гэжэ би хэлэбэб.

— Тиимэ даа, нүхэр Хрущёв. Дайн лэ бү болоhой гэжэ бидэ бүгэдөөрөө hанажа сэдьхэжэ ябадагбди. Энэл манай эгээ ехэ хүсэлэн юм.

Энэ эхэнэр ажалша зоной hанажа ябадаг hанал бодолые харуулаа. Советскэ Союзай, Хитад Арадай Республикын, Индиин, Албаниин, США-гай, Англиин, Франциин болон дэлхэйн бусад бүхы оронуудай арадууд мүн лэ тиимэ hанал хэлэдэг байха юм.

Дайн манда хэрэггүй! Социализмын түлөө тэмсэлэй туг үндэр дээрэ үргэжэ, коммунизмын түлөө тэмсэхэ зол хүндэдэ хүртэhэн совет арад эб найрамдалые хүсэнэ. Бидэнэр өөрынгөө үзэлэй зүб байhанда, хүсэ шадалтай байhандаа этигэл найдабаритайбди.

Дүшэн табан жэлэй туршада бидэнэр айхабтар ехэ зам гаталан гараабди. Харин мүнөө алхасамнай бүри үргэн болоо. Урдань табан жэл соо хэдэг байhан юумэеэ мүнөө hарын туршада бүтээнэбди. Харамнаха хайрлаха юумэн манда бии гээшэ бэзэ? Бии даа! Саашадаа хүгжэхэ ехэ хараа замтайбди, манай үзэл бодол эсэстээ илан мандаха гэжэ бата найданабди. Эдэ бүхы илалтануудаа дайн дажарай замаар олохо гэжэ бэшэ, харин энхэ hайхан бүтээлтэ ажалаараа, капитализмтай мүрысэхэ замдаа туйлаха байнабди. Бидэнэр гансал дэлхэйн термоядерна дайн болохо ёhогүй гэнэгүйбди. Харин добтолгодо ортоод байhан арадай хэдэг үнэн зүб сүлөөрэлгын дайн болон бэеэ хамгаалалгын дайнуудhаа бэшэ али бүхы дайн байлдаан гүрэнүүдэй дунда оройдоо болохо ёhогүй гэнэбди.

Зүгөөр алишье зүгhөө дайнай манда ерээ hаань, бидэнэр өөhэдыгөө, мүн союзнигуудаа хамгаалжа шадахабди, бии байhан бүхы зэр зэбсэгээ хэрэглэхэбди. Гэбэшье дайн байлдаанhаа зайсахын тулада, дайн дажар гээшые обществын ажабайдалhаа огтолон усадхахын тулада байха шадалаараа оролдохобди. Капиталис болон социалис иимэ хоёр ёhо гуримай дэлхэй дээрэ байгаа сагта дайн гээшые огтолон усадхажа болохо гү? Мүнөө дэлхэй дээрэ оршожо байгаа хүсэнүүдэй тэнсүүриие хараад үзэхэдэ, эб найрамдалай болон социализмын хүсэнүүд империализмын хархис хүсэнүүдые хазаарлан, амыень татажа, арад зоной хүсэл hаналые тэдээгээр дүүргүүлжэ шадаха байна.

Мүнөө империализм тэнсэшэгүй түгэс хүсэтэй бэшэ. Кубын оршондо болоhон ушар хэрэгүүд энэниие гэршэлээ. Империалистнууд социалис оронуудай hүр хүсые тоохо баатай болонхой.

Эб найрамдал тогтонижоруулхын тулада, социализмын агуувхэ туйлалтануудые бүтэн үлөөжэ батадхахын тулада политикын талаар империалистнуудтай болохо соонь үгэеэ ойлголсохоор бэлэмди, ойлголсоношьебди. Тиихэдээ марксистско-ленинскэ hургаалай гол ёhонуудые батаар баримталдагбди. Политикада үгэеэ ойлголсохо арга боломжо бии, тиигэжэ ойлголсохошье ёhотой гэжэ В. И. Ленинэй нэгэнтэ бэшэ онсодхон хэлэhэн заабариие даганабди.

«Үнэхөөрөө революционно партиин зорилгонь хадаа али бүхы буулта хэлгэhээ арсажа болохогүй гээд лэ тунхаглаха бэшэ, харин **али бүхы буултануудые хэхэдээ** (тиимэ буулта хэнгүйгөөр аргагүй байгаа хадань) өөрынгөө гол ёhонуудта, өөрынгөө ангида, революционно зорилгонуудтаа үнэн сэхэ байжа шадаха хэрэгтэй...» Оройдоо буулта хэхэгүй гэхэ болоо hаа, энэмнай марксизмын гол үзэл болодые мартаhан ябадал болохо гэжэ Ленин хүдэлэн хэлэhэн байна. В. И. Ленин иигэжэ бэшээ hэн: («Оройдоо буулта хэхэгүй»!) гэhэн иимэ рецепт гү, али иимэ юрэнхы дүрим бүхы ушарнуудта тааралдуулан гаргаха гээшэ тэнэг ябадал мүн. Туд туд ушар бүхэндэ ойлгохо мэдэхэ өөрын толгойтой байха хэрэгтэй. Партийна организацинуудай удха шанар, мүн ударидагша гэжэ нэрэ зэргэдэ хүртэмөөр партиин вождьнорой удха шанарынь юундэб гэхэдэ, тус ангиин бодомжолжо шададаг бүхы түлөөлэгшэдэй үни удаанай, үсэд нэтэрүү, элдэб олон янзын ажал хүдэлмэриин ашаар шухала хэрэгтэй эрдэм ухаа, шухала хэрэгтэй дүй дүршэл олохо, мүн дүй дүршэл болон эрдэм ухааhаа гадна, орёо политическэ асуудалнуудые түргэнөөр, зүбөөр шиидхэхын тулада тусхай политическэ мэдэрэлтэй болохо хэрэгтэй».

В. И. Ленин тус асуудалые иигэжэ табиhан байна. Тиин бидэнэр, тэрэнэй шабинар болон hургаалыень дагагшад, Кубын бэеэ даанхай байдалые, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай хэрэгые эрид шууд, үсэд шанга тэмсэлээрээ хамгаалан, Ленин шэнгеэр үйлэ хэрэгээ шиидхээбди, тиигэжэ шиидхэдэгшье байхабди.

Нүхэд депутадууд! Хатуу шанга эдэ үдэрнүүдтэ эб найрамдалай болон социализмын хүсэнүүдэй хэлбэришэгүйгөөр hаналаа нэгэдэлгэ, мүн аша үрэ ехэтэйгээр хамжан ажаллалга илангаяа хүсэтэйгөөр харагдаба гэжэ ханангяар тэмдэглэнэбди. Манай политикые, Советскэ правительствын политикые эгээл бодол hайтай, эб найрамдалта политика гэжэ бүхы оронуудай арадууд сэгнэбэ.

Дэлхэйн бүхы арадууд манай парти болон правительствада бүри ехээр этигэнэ, бүри ехээр хүндэлнэ.

hүрөөтэ аюулай тохёолдоод байхада, аха дүү марксистско-ленинскэ партинууд, социалис оронуудай арадууд баатарлиг Кубые түгэс бэхеэр дэмжэжэ байhан тухайгаа, пролетарска интернационализмын гол ёhонуудта үнэн сэхэ байhан тухайгаа мэдүүлээ. Колониальна дарлалтаhаа сүлөөрhэн олон оронууд Кубые мүн лэ үмөөрэн хамгаалаа. Гүрэнэй толгойлогшонор, правительствын толгойлогшонор, элдэб оронуудай партинуудай ударидагшад, ниитын эмхинүүд, мүн Советскэ Союзай болон дэлхэйн бусад оронуудай хүдэлмэришэд, таряашад, интеллигенци советскэ правительствын, КПСС-эй ЦК-гай нэрэдэ айхабтар олон хандалга, бэшэг, телеграммануудые эльгээжэ, Кубые хамгаалхын, эб найрамдал батадхахын түлөө Советскэ Союзай бэелүүлжэ байhан үйлэ хэрэгүүдые hайшаан, эрид шууд дэмжэhэн байна.

Эб найрамдал хамгаалхын түлөө, революционно Кубада туhаламжа үзүүлхын түлөө Советскэ правительствын бэелүүлhэн хэмжээнүүдые дэмжэhэн бүхы хүнүүдтэ, нүхэд депутадууд, таанадай зүгhөө, мүн өөрынгөө зүгhөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Бодолтой зүб политикын ашаар дэлхэйн шэнэ дайнай зайсуулагдаhандань, Кубада империалистнуудай добтолхоо байhан ябадалай болюулагдажа, бүхы арад зондо энхэ амгалан байдалай тогтожо шадаhандань гансал галзуу шунахай милитаристнууд, үүр сухалда обтоhон бузар хараалшад лэ дурагүй үлэбэ.

Кубын бэеэ даанхай байдалые хамгаалан бэхижүүлхын түлөө хэгдэhэн амжалтатай тэмсэл, энэ тэмсэлдэ эб найрамдалай хүсэнүүдэй арсашагүй булиhан ушар олон хүнүүдэй үзэлые хубилгажа, тэдэнэр уласхоорондын байдалай хүгжэлтые ондоогоор харадаг, уласхоорондын оршондохи хүсэнүүдэй тэнсүүриие ондоогоор ойлгодог болохо байhандань ажаг hэжэг байхагүй. Тэдэнэр ядерна hүйдхэл hандаралай ямар ехэ аюултай байhые мүнөө урданайхиhаа элеэр, тодоор ойлгодог болохо. Яаба хээбэшье Америкын олон миллион хүнүүд Кубын оршондо шанга байдалай тохёолдоод байхадань, США-гай бии болоhон сагhаа хойшонхи түүхэдэ эгээ түрүүшынхеэ термоядерна дайнай үнэхөөрөө болохоо байhые тон элеэр мэдэржэ, орон нютагынь харюугай хайра гамгүй сохилтоhоо зайсажа шадахагүй гэжэ ойлгобо. Аюулта шанга байдалай тохёолдоод байхада, Америкын арад зон термоядерна дайнай үхэлтэ халуун амисхалые бэе дээрээ мэдэрээ. Хэрбээ дэлхэйн дайнай пүшэгэнэшоо гээшэ hаань, энэ дайн хаанаб даа океан далайн саана, Европодо гү, али Азида бэшэ, харин хаа хаанагүй, тэрэ тоодо США-гайшье газар дээрэ боложо, олон миллион америкынхидтэ гасалан зоболон, үхэл хосорол асарха байгаа гэжэ ойлгожо эхилээ.

Кубын оршондо шанга байдалай тохёолдоод байhан тэрэ үедэ Советскэ правительствын нэрэдэ элдэб оронуудhаа ерэhэн олон тоото бэшэг, телеграммануудай дунда США-гайшье эрхэтэдэй олон телеграмма, бэшэгүүд бии байгаа. Тэдэнэр эб найрамдалай түлөө hанаагаа зобожо байhанаа мэдүүлжэ, Советскэ правительствада баясхалан хүргөө. Карибска далай шадархи шахардуу шанга байдалые усадхахын, тиигэжэ термоядерна дайе зайсуулхын түлөө абтаhан алхамуудые hайшаагаа.

Америкын арадай hанал бодол тухай, Кубын оршондо болоhон үйлэ хэрэгүүдтэ тэдэнэй ямараар хандаhан тухайнь үшөө ямар баримта байнаб гэхэдэ, шахардуу шанга байдалай зөөлэрэн бууpahанай hүүлээр болоhон hунгалтын үедэ Америкын арад зон эгээл хархис зарим политическэ ажал ябуулагшадые, нэн түрүүндэ дай жүрөөдэгшэ Никсониие дээдын тушаалнуудhаа холодуулан намнаhан байна. Эб найрамдалые, арадуудай эрхэ сүлөөе үзэн ядажа байдаг эдэ господанарай буруу hүрэн унаhандань бидэ одоо гасалхагүйбди.

Эб найрамдалай политика агууехэ морально-политическэ илалта туйлаба. Гэхэтэй хамта саашадаа эб найрамдалые батадхан бэхижүүлхын түлөө бидэнэр эсэшэ сусашагүй оролдолго гаргаха уялгатайбди. Оршожо байhан байдал ямар эрилтэ табинаб гэхэдэ, бидэнэр энэ дэлхэй дээрэ бата бэхи амгалан тайбан байдал тогтоохын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэхэ, хододоо hэргэг хёрхо байха ёhотойбди.

III.

Шиидхэгдээгүй асуудалнуудые эбэй ёhоор гуримшуулха арга зам сухаришагүй шударгыгаар бэдэрхэ

Нүхэд депутадууд! дэлхэйн бүхы правительстванууд болон арадууд бүхы гүрэнэй болон политическэ харюусалгата ажал ябуулагшад Карибска далай шадар ушарhан шанга байдалhаа зохихо тобшолол хэхэ ёhотой гэжэ Советскэ правительство тоолоно.

Бодолго ехэтэйгээр хандаха, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудта хёморол болон түгшүүрил тохёолдуулдаг хаалтануудые абажа хаяхые бүри ехээр оролдохо шухала. Бэе бэедээ таатай зохид шиидхэбэри олохын тула hайн hанаатай хүсэл оролдолго гаргаха хэрэгтэй. Тэрээнhээ уласхоорондын түгшүүрилые hулаpуулха, газар дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэг дулдыдаха байна.

Түрүүшын ээлжээнэй хоёр зорилго

Советскэ правительство өөрынгөө гадаадын политикын бүхы ажал ябуулгада уласхоорондын харилсаае арсалдаатай, шиидхэгдээгүй асуудалнуудhаа сүлөөлхэ гэжэ эдэбхитэйгээр эрмэлзэнэ. Тиихэдээ Советскэ правительство ондо ондоо гүрэнүүдэй урда байhан асуудалнуудай орёо хүндэ, олон янзын байhыень хараадаа абана, бэеэ барингяар хандана, таатай зохид хараа бодолнуудые баримтална. Гэбэшье удааруулангүй шиидхэхэ түрүүшын ээлжээнэй асуудалнууд бии гэжэ бидэнэр онсолон тэмдэглэнэбди. Юуб гэхэдэ, тэдэ асуудалнуудай шиидхэгдээгүй байhан ушар уласхоорондын байдалые ехээр шангадуулна.

Буу зэбсэгээ бүгэдэ ниитээрээ бүрин хуряаха асуудал тиимэ зорилгонуудай тоодо ороно. Нэгэдэмэл Нацануудай Организаци энэ талаар гаргаhан Советскэ правительствын үүсхэлые нэгэн дуугаар дэмжэhэн байна. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ бүрин хуряаха тухай Декларациин гараhан сагhаа хойшо гурбан жэл шахуу үнгэршэбэ. Комитедүүд, комиссинууд, подкомитедүүд забhаргүйгөөр зүблөө хэжэ байдаг. Теэд үрэ дүн үгы ха юм даа.

Уласхоорондын нарин нягта хиналта доро буу зэбсэг хуряаха дэлгэрэнгы түсэб дурадхаhан Советскэ Союз эдэ хэлсээнүүдтэ хабаадажа байхадаа, хэлсээ хэжэ байhан хүнүүдэйнгээ талые хараадаа абаагүй, хараа бодолнуудаа дүтэлүүлхэ гэжэ эрмэлзээгүй гэжэ энээн дээрэhээ харагдана гээшэ гү. Тиимэ бэшэ гэжэ үнэн сэхэ политик бүхэн хэлэхэ байха.

Буу зэбсэг хуряаха түсэбые бэелүүлхэ болзор тухай, ядерна буу зэбсэг абаашаха түхеэрэлгэнүүдые үгы хэхэ тухай, юрын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоо тухайшье, мүн бусад олон юумэн тухайшье хэлсээнэй болоходо, бидэнэр баруун гүрэнүүдэй хараа бодолые хараадаа абажа, бэе бэедээ дүтэлхые эрмэлзэдэг байгаабди. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ бүрин хуряахын нэгэ талань гэхэдэ, ядерна зэбсэг туршалгые хорихо ябадал байhаниинь мэдээжэ. Энэ талааршье бидэнэр ойлголсохын тула шухала алхамуудые хээ hэмди. Гэбэшье, дипломадуудай хэлсэдэгэй ёhоор, нэгэниинь ябаад, нүгөөдэнь ябаагүй hаань, хэлсээ баталалган байхагүй.

Мүнөө ядерна туршалгануудые хорихо тухай hанамжануудаа андалдаhанай hүүлээр асуудал шиидхэхэ харгы зам олдоhон хэбэртэй болоо. Хэрбээ США-гай, Англиин бодомжотойгоор хандаа hаань, тиимэ хэлсээн баталагдаха гэжэ найдахада болоно.

Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ бүрин хуряаха тухай договор баталхын тула манай гадаадын политикын бүхы ажал ябуулга зорюулагдаха юм гэжэ бидэнэр үшөө дахин үнэн сэхээр мэдүүлнэбди. Бүхы ядерна туршалгануудые хэтэ мүнхэдөө болюулха тухай хэлсээ баталалгадахи hүүлшын бэрхэшээлнүүдые дабахыень баруун оронуудые бидэнэр уряалнабди. Уласхоорондын нарин нягта хиналта доро буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ бүрин хуряаха тухай договор баталхыень тэдэниие бидэнэр уряалнабди.

Германиин эбэй договор баталжа, тэрэнэй үндэhэ hуури дээрэ Баруун Берлинэй байдалые гуримшуулха ябадал хойшолуулашагүй болонхой гэжэ мүнөө үеын эрхэ байдалда бүри эли тодо болонхой. Германиин асуудалай гуримшуулагдаагүй байhан ушар хүн түрэлтэндэ бүри ехэ аюултай хохидол асарха байна гэжэ Карибска далай дээрэ хёморооной болоходо олон миллион европынхид hанаагаа зобоhониинь гайхалгүй. Германиин асуудалые шиидхэлгэhээ арсажа болохогүй гэжэ хүнүүд улам эли тодоор хараба. Тиигээгүй hаа, уласхоорондын нэгэ түгшүүрилhээ бүри ехэ аюултай түгшүүрилдэ хүнгэхэнөөр орожо болохо байна.

Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ бүрин хуряаха асуудалда хандаhан шэнги эндэшье Советскэ Союз хэлсээ хэhэн хүнүүдэйнгээ hанамжые хараадаа абахые эрмэлзэнэ. Европодо дэлхэйн хоёрдохи дайнай хойшолонгуудые усадхаха талаар эхилhэн хүдэлмэрие э... хүргэхэдэ юун hаалта х... шэб?

Баруун Берлиндэ сэр... байhан тухай асуудал ... лэб арсалдаатай бай... бөөр хэлэбэл, эдэ сэ... ямар шанартайгаар, ям... доро, тэндэ тэдэнэр хэды... тор байхаб гэhэн асууд... салдаатай байна. Баруу... линдэ байhан сэрэгүүд ... до ородог оронуудые түл... гүй, Баруун Берлиндэ ... гай туг Нэгэдэмэл На... дай Организациин туга... гэгдэhэн байха, тэндэ О... дорхой уласхоорондын ... тай, мүн үүргэтэй бай... той гэжэ Советскэ Сою... радхана.

Бидэнтэй хэлсээ хэдэ... нүүд бодолтойгоор хан... Советскэ Союзай энэ ... халда анхаралаа хан... бэзэ гэжэ найдая.

Гансал иигэжэ онсоло... дэглэхэ хэрэгтэй: Со... Союз Германиин эбэй до... баталжа, тэрэнэй үндэh... ри дээрэ Баруун Берл... байдалые гуримшуулха ... эрмэлзэлгэhээ арсаха бэ... жэ хэрбээ баруун тээ х... гэн найдадаг гээшэ ... тиимэ хүнүүд эндүүрнэ ... Бидэнэр баруун орон... хэлсээ хэхын түлөө оро... бди, теэд үни удаан хүл... дэ эсэс байха ёhотой. Х... баруун оронуудай тиимэ... вор баталхые зүбшөөгөө... hаань, тэрэ баталагдаха... ха.

(Түгэсхэлынь удаадахи номерто гараха).

Зохёон байгуулхы ажалай, амгалан байдалай аша туhада

Декабриин 12-ой үглөөгүүр палатануудай ами амяараа заседанинууд дээрэ совет парламент манай ороной экономикын хүгжэлтын долоон жэлэй табадахи жэлэй түсэбые, гүрэнэй бюджедые, 1961 оной бюджедэй гүйсэдхэлые зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлбэ.

Манай ороной арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ, коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури түргөөр байгуулха хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүд тон ехэ удха шанартай гэжэ депутадууд тэмдэглэнэ. Бүхы республиканууд, хизаарнуудай болон областьнуудай ажалшад долоон жэлэй түсэбтэ даабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэнэ. Үйлэдбэриин хүсэ шадалые нэмэнэ, шэнэ техникэ нэбтэрүүлэгдэнэ, продукци гаргахадаа ажалай болон материальна гаргаша бага болгогдоно, ажалай бүтээсэ дээшэлнэ.

Арадай ажахын түсэб болон 1963 оной бюджет хадаа ороноймнай үйлэдбэриин хүсэнэй саашадаа ургалтын үндэhэ hуури болоно.

Хахад миллион шахуу тоотой манай геолого-разведчигуудай коллектив орон доторoo минеральна, түүхэй эдэй бааза байгуулхын түлөө оролдосотойгоор тэмсэнэ гэжэ СССР-эй геологиин болон газарай баялигые хамгаалха министр **А. В. Сидоренко** хэлэбэ. Долоон жэлэй дүрбэн жэл соо ашагта малтамалнуудые бэдэрэн олохо түсэб бүхы дээрээ дүүргэгдэхэ, зарим зүйлэй түүхэй эдүүдэй талаар үлүүлэн дүүргэгдэхэ. Геологууд 1962 ониие муу бэшэ үрэ дүнтэйгөөр үнгэргэжэ байна. Баруун Казахстанай Мангышлак гэжэ хахад арал дээрэ, Эрхүүгэй, Тюмениин областьнуудта ехэ нефтьтэй газарнууд олдоо. «Хара алтанай» нөөсэнь олон миллиард тонно гэжэ сэгнэгдэдэг.

Туркменистан нефтиин болон газай промышленность хүгжөөхэ арга боломжоор ехэ гэжэ энэ республикын Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ депутат **Н. Байрамов** хэлэбэ. Арадай ажахын энэ шухала hалбари угаа түргэн хүгжэжэ байна. Урдань хооhон хубхай байhан губиин элhэн соо ороной ехэ гэгшын нефтиин район байгуулагдажа байна.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэ хадаа СССР-эй арадай ажахые саашань түргөөр хүгжөөхэ ябадалда тон ехэ удха шанартай байха гэжэ Горькиин совнархозой түрүүлэгшэ депутат **В. М. Сухов** хэлэбэ. Областиимнай промышленность 1962 оной түсэбые үлүүлэн дүүргэжэ байна. Булад, прокат, булад арматура, фенолнууд болон бусад зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ талаараа манай экономическа район 1965 ондо хараалагдаhан хэмжээндэ хүрөөд байна.

Горькиин автомобиль бүтээгшэд дүрбэн тонно ашаа тээхэ «ГАЗ-53» гэжэ шэнэ машина олоор гаргажа эхилээ. «Волга» автомобилиин орондо «Универсал» гэжэ шэнэ машина зохёогдожо байна. 1963 оной түсэб нилээд ехэ юм. Ерэхэ жэлэймнай түсэб соо химическэ, нефть болбосоруулха промышленностьда болон машина бүтээлгэдэ гол анхарал хандуулагдана.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэриие бүгэдэ арадай дэмжэдэг тухай, эдэ шиидхэбэринүүдые совет хүнүүдэй дүүргэхээр бэлэн байhан тухай депутат **Е. И. Аммосова** хэлэбэ.

Яхад ороной угаа ехэ баялигууд тухай нүхэр Аммосова хөөрэнэ. Эндэ гурбан триллион шахуу шулуу нүүрhэн, хоёр триллионhоо дээшэ кубометр байгаалиин газ бии гэжэ элирүүлэгдэнхэй.

КПСС-эй XXII съездын үнгэрhэнhөө хойшо нэгэ жэлэй турша соо харьковайхид гурбан зуун шэнэ машинанууд, түхеэрэлгэнүүд болон приборнуудые зохёон байгуулжа үйлэдбэридөө нэбтэрүүлээ гэжэ партиин Харьковай обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Н. А. Соболев** хэлэбэ. 300 мянган киловаттай ууралай турбина, томо асинхронно машинанууд болон олон ондоо зүйлэй юумэнүүдые гаргадаг болонхойбди.

Орджоникидзын нэрэмжэтэ тракторна заводой хүдөө ажахын коллектив шэнэ техникэ байгуулха талаар ехэ юумэ хэhэн байна. Энэ завод орон соогоо эгээн түрүүн «Т-75» гэжэ түргэн ябадалтай гусеничнэ трактор гаргажа эхилээ.

Долоон жэлэй үлэгшэ жэлнүүдэй турша соо Башкириин ажалшад нилээд ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ ёhотой болоно гэжэ энэ республикын Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Ф. З. Загафуранов** хэлэбэ. Бидэнэр 1963—1966 онуудай туршада синтетическэ каучук үйлэдбэрилгээ гурба дахин ехэ болгохо ёhотойбди. Эдэ жэлнүүд соо нефть болбосоруулдаг, газобензинове заводуудай шэнгэн газ гаргалга хоёр дахин ехээр ургаха юм.

Коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулхын түлөө тэмсэлдэ Башкириин арад бүхы хүсэ шадалаа хайрлангүй үгэхэ гэжэ нүхэр Загафуранов мэдүүлбэ.

Арад зоной ажана тэнюун байдалай түлөө оролдолго хадаа коммунис партиин, советскэ правительствын гол анхарал хандуулдаг. Энэнь арадай ажахын хүгжөөлгын 1963 оной түсэб соо, совет гүрэнэй бюджедэй проект соо эли тодоор харуулагдана. Тиимэhээ энэ шухала асуудалда зорюулhан үгэнүүдые олон депутадууд хэлэhэн байна. Арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа ехээр гаргадаг болохо, тэдэнэрэй шанарые hайжаруулха, худалдаа наймаа эмхидхэхэ, гэр байрын барилга бүри үргэнөөр ябуулдаг болохо хэрэгтэ тэдэнэр анхаралаа хандуулна.

КПСС-эй Хакассиин обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **А. Г. Данковцев** СССР-эй арадай ажахын хүгжэлтын гүрэнэй түсэб болон 1963 оной ороной бюджет совет хүнүүдэй аша туhые гүйсэд хараадаа абана гэжэ хэлэбэ. Хакассиие абаад үзөө hаа, хүгжэнги индустритай, хүдөө ажахытай, социалис культуратай хизаар болонхой. Революциhаа урда Хакассиин хүн зон ядуу тулюур байдалтай байhан юм. Зуун хүнhөө оройдоо хоёрынь уншажа, бэшэжэ шадаха байгаа. Үбшэ хабшан дэлгэржэ, залуу хүнүүд олоорoo үхэдэг hэн. Мүнөө областьдамнай 400 hургуулинууд бии. Багшанарай институтда, долоон тусхай дунда hургуулинуудта зуу гара мянган эдир хүбүүд басагад hурадаг. Хакасс... дай ажахыда 12 мянга гар... болон дунда hургуулитай м... тэд ажалладаг. Хакассууд х... тэнэй жаргалай түлхюурые с... сагай гарhаа, түрэл коммун... тиhаа абаа юм гэжэ нүхэр Д... цев мэдүүлбэ.

Советскэ Союзай эгээ ү... зарай ажалшадай этигэмжэ... жикистанай КП-гай Горно-Б... ска обкомой нэгэдэхи секре... путат **Г. Джавов** трибуна д... раба. Коммунис парти боло... скэ правительство ленинск... нальна политикые бэелүүлж... на республика бүхэнэй үйл... хүсэнүүдэй хүгжэлтэ тухай ... оролдолго гаргажа байдаг. ... кистанай экономикын болон ... рын хүгжэлтэ энээнэй үль... шээ болоно. Долоон жэлэй ... жэл соо республикын ка... барилгада бүхы табадахи ... лэйхидэ орходоо, 2,2 дахин ... гэн гаргашалагдаа.

Горно-Бадахшанай ... өөрынгөө хизаарай эконом... лон культурын хүгжэлтэд... ехэ амжалта туйлаа. ... Памирта горнорудна, эд... болон нютагай промышленно... жэжэ байна. Зайн гал, те... холбоон, радио эгээ холын ... ташье бии болонхой. Авто... харгынууд баригданхай.

Промышленностьда болон ... ажахыда өөрынгөө арадай ... амжалта тухай хөөрэхэд... арадуудай эбтэй этэй бүлэ ... hан хадаал таджик арад ... амжалта туйлаа гэжэ нүхэр ... тэмдэглэнэ.

Манай арадуудай хани ... нюдэнэйнгөө сэсэгы мэтээр ... ёhотойбди гэжэ тэрэ хэлэ... публикынгаа ажалшадые ... интернационализмын, совет... риотизмын үзэлтэйгөөр, ... партидаа бэеэ үгэнги үз... хүмүүжүүлдэгбди.

Целинно хизаарай гүй... түрүүлэгшэ **В. В. Мацкевич** ... лэхэ зуураа, манай хизаар ... оронтойгоо хамта урган ... байна гэжэ тэмдэглэнэ. Мүн... манай хизаарта хүдөө ажахы... предприятинууд болохо 717... зууд, 103 колхозууд бии. ... хизаар хүдөө ажахын үйлэдбэ... жөөхэ тоогүй ехэ баялиг... хэр Мацкевич тэмдэглэнэ.

* * *

Нүхэр Н. С. Хрущевой гү... тухай хэлэhэн элидхэлые ... байгшад тон ехэ анхар... шагнаа.

СССР-эй Верховно Совед... декабриин 13-да хүдэлмэр... жэлүүлhээр.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМ...

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. ТЕ... ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. редактора—3... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и пропа... —24-74, сельского хозяйства и советского строительства—4... промышленности, транспорта, информации—35-14, куль... литературы и искусства—34-05, писем и рабселькоров—4... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтерия—3... Для междугородных переговоров — 16.
Гор. Улан-Удэ, типография Министерства культ... Бурятской АССР.
Н00631. Зак. № 5781.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной декабриин 14.